	שבועות	
רלו	מה היא שבועת ביטוי ושבועת שוא	1
רלז	הנשבע אם צריך לישבע בשם או בכינוי	7
רלח	דין שבועה שלא אוכל, סתם, או אם פירש	10
רלט	נשבע על דבר שאין בו ממש או לבטל המצוה	16

הלכות שבועות

סימן רלו – מה היא שבועת ביטוי ושבועת שוא, ובו ו' סעיפים:

(א) [1]**נפש כי תשבע לבטא בשפתים(א)** (ויקרא ה ד) **היינו שנשבע בין על דבר שעבר, כגון שנשבע שאכל ולא אכל או שלא אכל(ב) ואכל, בין על דבר שהוא להבא, כגון שאוכל ואינו אוכל או שלא אוכל ואוכל, וכן כל דבר אפילו אין בו לא הרעה ולא הטבה, כגון שזרקתי לים ולא זרקתי(ג) או שאזרוק ולא אזרוק,** [2]**ואפילו בדבר שאין בו ממש, כגון שישנתי ולא ישנתי או שאישן ולא אישן(ד), ואפילו בדבר שאינו יכול לעשותו אלא ע"י אחרים, כגון שנתתי לפלוני או שלא נתתי, או שאתן(ה) לפלוני או שלא אתן, ואפילו נשבע על אחרים כגון שזרק פלוני צרור לים או שלא זרק, כל אלו שבועות ביטוי(ו) הן, ואם שיקר בשבועתו חייב קרבן(ז)**[3]:

---

[1] שבועות כה ע"ח.

[2] תוס' שס ד"ה מה.

[3] עי' לעיל הערה שהבאתי מחו"מ סי' עג ס"ז דברי הסמ"ע שכל הנשבע מדקדק ונשבע (ועיי"ש פא סכ"ח), וצ"ע אם מובא ביו"ד בכלל.

עי' פ"ת חו"מ (סי' פז סכ"א): אפילו שבועת אמת עבירה הוא ועי"ז נמנעים מלישבע שבועת אמת ומתפשרים בכל מה דאפשר, ויש להשוות ולהפסיד משלו ולא לישבע אפילו באמת. [דברי הפ"ת האלה הם חת"ס והוא סותר את עצמו עי' בהערות מאיר המשפט סי' פז ס"ט.]

ועי' שו"ע סי' פז סל"ג: אין להשביע היכא דאיכא למיחש שיתברר הדבר. ביאר הסמ"ע: משמע דמשום הכי לא ישבע, שמא יתברר הדבר הפך שבועתו ונמצא שתהא שבועתו שבועת שקר, אבל משום שבועת חנם אין למנוע מלהשביעו דהיום או מחר יוודע, דשמא לא יוודע ויפסיד זה תביעתו (סמ"ע).

אם נתחייב שבועה בב"ד, מצוה לישבע לפי הרמב"ם אבל רק אם הוא ירא ה', ויש חולקים, שזה רק רשות, ולא מצוה, אבל באין צורך, אלא שנשבע הוא לחבירו, לעשות דבר אחד, והוא אינו מבקש ממנו שישבע, אסורה. וכן להכניס את עצמך במקרה שתצטרך לישבע [כמו במשרה מסוים] גם כן אסורה (מנח"י ח"ד סי' נב), ועי' או"ח סי' קנו ס"א.

עי' לקמן סי' שלד סל"ז: השומע הזכרת השם [דווקא ז' שמות – שו"ת אחיעזר ח"ג סי' לב] מפי חבירו לשוא, או שנשבע בפניו לשקר, או שבירך ברכה שאינה צריכה, חייב לנדותו, ואם לא נידהו, הוא עצמו חייב נידוי, וצריך להתיר לו מיד, כדי שלא יהא מכשול לאחרים:

מאיר הדעה: לשוא – פי' לבטלה, עי' סל"ח (ט"ז). הוא עצמו חייב נידוי - אינו בנידוי מאליו אלא שראוי להתנדות (פר"ח), עכשיו שרגילים בכך [רח"ל] הוי כ"אומר מותר" ובכלל שוגג יחשב, ומזה בא המנהג שלא לנדותו, ומ"מ המחמיר לנדותו ומתיר לו מיד תבא עליו ברכה (רע"א). שלא יהא מכשול לאחרים - שאינם יודעים שנידה את זה (ש"ך).

עי' חו"מ סי' צו ס"ו: י"א דאין משביעין האשה כשהיא מעוברת, דהא מוציאין אותה מבית הכנסת כשהיו נותנין חרם. ועיי"ש במאיר המשפט: דאין משביעין האשה כשהיא מעוברת דהא מוציאין כו' - מלשון "דהא" משמע דס"ל לרמ"א דזה פשוט הוא דמוציאין אותה מבית הכנסת כשנותנין חרם ואפילו אין כונת המחרים עליה, ולא כן הוא במקור דבריו אלא איתא "נזהרים העולם שלא להשביע אשה מעוברת, ואפילו היכא דאמרינן להחרים סתם בבית הכנסת לא יחרימו עד דתלד, דהא כוונת החרם עליה הוא ואיכא למיחש", ועוד דאין מונעין מליתן חרם אלא דוקא

מאיר הדעה על יו"ד זולקח ה' (סי' רג – סי' רסט)

(א) לבטא בשפתים - מי שנשבע בכתב ידו ולא הוציא בשפתיו חייב הוא לקיים מה שנשבע ואף על פי שלא הוציא מפיו ואם לא קיים דינו מסור לשמים אבל אין לחייבו דבר בדיני אדם (באר הגולה סי' רלב סי"ב), ויש חולקים שאין בכתיבתו או חתימתו כלום, אם בקראו לפניהם דברי החרם והשבועה והמה שמעו וענו "הן" או לשון שמשמעותו כמו קבלת דברים, החרם והשבועה כרוך בעקבותם (פ"ת * מבי"ט)[4], וי"א דהסכמות שנותנים רבנים על הדפסת ספרים שלא ידפיס עוד אחר ספר זה, אינו חל דשבועה בכתב לא מהני. וי"א דגזירה בכתב, שגוזרים גדולים, חל, אלא שאם כבר מכר המדפיס הראשון ספריו, אין בידו לעכב אחרים להדפיס ולמנוע מלאכת שמים, אף שהוא תוך זמן שגבלו הרבנים בחרמותיהם, כיון שאין לו הפסד מזה. וי"א דאף אחרי נמכר עדיין יש לו כל הזכות עד תום הזמן. וי"א בשבועה שלוחו של אדם כמותו, מדיכול לישבע על תנאי, ויש חולקים דשבועה ע"י שליח לא מהני[5] (פ"ת).

Commented [O1]: ע' קצה"ח לא ברור שמסכנת הקצה"ח שיש חרם על ידי שליח

(ב) שלא אוכל - פי' על זמן שאפשר בלא אכילה, דאל"כ הוה ליה תיכף שבועת שוא, כיון דלא אפשר, וכמ"ש לעיל (סי' רלב ס"ב) (ט"ז).

(ג) שזרקתי לים ולא זרקתי - פי' או לא זרקתי ועבר על שבועתו כפי מה שהיא (ט"ז).

(ד) ולא אישן כו' - היינו במפרש יום או יומים אבל ג' ימים או בסתם, הוי שבועת שוא, כדלקמן (סעיף ד) וכן בלא אוכל. ואפי' אם נשבע ולא פירט, אם אומר שבדעתו היה היום, נאמן דלא הוי שבועת שוא. אבל אם אמר שבדעתו היה כל מה שיהיה משמעות לשוני או ששכח מה היה בדעתו, אז דינו כמו שכתוב כאן בשו"ע. ועי' לעיל (סי' רח ס"ק ? וסי' רלב סק"ל ?) (ש"ך).

(ה) או שאתן - האומר שבועה שיקח פלוני מנה ממני צ"ע אם זה שבועת ביטוי כמו "אתן" או שזה שוא דומה שפלוני יזרוק, ועי' רמ"א סעיף ב' (פ"ת).

(ו) שבועות ביטוי - פי' שאלו נכללים בכלל "נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו'", והיינו כל דבר שבידו לעשותו, משא"כ דבר שביד אחרים שאלה נכללים בשבועת שוא ואין שם קרבן אלא עבירה היא בידו (ט"ז).

(ז) חייב קרבן – עי' לעיל (סי' רלט סי"ז סקט"ז) (ש"ך).

(ב) [6]יש דברים שאפילו שיקר בשבועתו אינו חייב קרבן, כגון שנשבע לקיים המצוה(ח)[7] ולא קיים, [8]או שנשבע להרע לפלוני, כגון להכותו או לקללו. ([9]אבל אם נשבע(ט) להכות עצמו, אף על פי שמינו לשמי, חיילא שבועה). [10]ונשבע שיעשה חבירו דבר פלוני, כגון שיזרוק פלוני צרור לים או שלא יזרוק, וכיוצא בו, [11]אבל עבירה איכא(י) בכל דבר שמשקר בשבועתו. וגם אין(יא) לו לישבע על חבירו שיעשה שום דבר, שאינו ברשותו שיעשנו על

כשהחרם בשבילה, ואז אפילו אינה בבית הכנסת לא יתן חרם בשבילה אפילו סתם, ושניהן הן דלא כמשמעות דברי הרמ"א (סמ"ע), טעם הדבר שאין משביעין למעוברת לא מפני סכנת הולד רק מפני סכנתא דידה שלא תסתכן בלידה ח"ו, דאפילו בשבועת אמת יש סכנה וגם בשבועה דאורייתא אין להשביעה עד אחר שתלד (פ"ת).

עי' ש"ך (סי' פז סי"ב ד"ה נפטר) ויש נוהגים שהנתבע אומר לו "דור לי בחיי ראשך", שהוא קל מחרם. ואינו נראה, וזה שכתוב בסי' כב ס"ג [מי שנתחייב לחבירו שבועה בב"ד, ואמר ליה: השבע לי בחיי ראשך והפטר, או השבע לי בחיי ראשך ואתן לך כל מה שתטעון, אם קנו מידו, אינו יכול לחזור בו] היינו דלא הוה כשבועהאבל מי אמר שזה קל מחרם, ע"כ. אמנם עי' מהרש"ם ח"ד סי' לח, מי שנשבע בחייו שאמר "כה אחיה שאעשה כו"כ" הוי לשון שבועה.

[4] עי' לעיל סי' רלב סק"

[5] עי' קצה"ח קכג ס"ט ד"ה דאחרים, שאין שליח לשבועה, אמנם יש שליח לחרם, אמנם טובי העיר יש להם כח דחרמיהן חרם והוא הדין שבועתן שבועה ואפילו בעל כרחן של בני העיר.

[6] שם כז ע"ח.

[7] עי' לעיל סי' ריג ס"ב בדברי הגרע"א.

[8] למב"ם שבועות פ"ה הט"ז.

[9] כ"ן שבועות יח ע"ח ד"ה גמ' יכול.

[10] שם כה ע"ח.

[11] למב"ם שבועות פ"ה ה"ח.

כל פנים, ואין חבירו מחויב לעשותו, [12]אלא אם כן יקבל שבועתו [13]דהיינו שיאמר: אמן, או דבר שעניינו בענין אמן, כגון שאמר: הן, או מחוייב אני בשבועה זו, או קבלתי עלי שבועה זו, וכן כל כיוצא בזה. [14]ואף על פי שלא קבלו אותם האחרים בשבועה, אם קיימו דבריו הרי אלו משובחים(יב). הגה: [15]וכ"ם שהנשבע(יג) עצמו לריך לקיים שבועתו, מס לפסל, לף על פי שבתחלה היה שבועת שוא. כגון שנשבע ליסח לסה פלוגים, ושמח לח תהלה ולילח שבועת שוא, מכל מקוס כשהיח רולה(יל), לריך לקיים שבועתו. [16]וי"ח דבכי הלי גוונא(טו) לח מקרי שבועת שוא, רק שבועת ביטוי, דהנשבע ליתן לבר לחבירו והוח לילו רולה לקבלו, פטור משבועתו, וה"ה מס לינה רולה להנסח לו, ולכן לח הוי רק שבועת ביטוי:

(ח) לקיים המצוה - שבזה אין בידו לעבור עליה והואיל ואין ב"לא" אין ב"כן" (ט"ז).

(ט) אבל אם נשבע כו' - כלומר אף על גב שהוא מן התורה, כיון שאינו מפורש בתורה אלא נלמד מדרשה, הוי כדבר שהוא מדרבנן ושבועה חלה עליו וכדלקמן (סי' רלט ס"ו), ועי' לעיל (סי' רטו סק"**Error! Reference source not found.**) (ש"ך).

(י) אבל עבירה איכא – ויש גם חיוב מלקות וזהו שבועת שוא (ש"ך)[17].

(יא)וגם אין כו' - כלומר אף שקרוב הדבר שחבירו יעשנו ולא הוי שבועת שוא ללקות עליו, מכל מקום אין לו לישבע כיון שביד חבירו לעשות כמו שירצה (ש"ך)

(יב) הרי אלו משובחין - שלא הרגילו להוציא שבועה לשוא (ט"ז, ש"ך).

(יג) וכ"ש שהנשבע כו' - מי שנתחייב בשבועה ובקנס לתת נדוניא ולהשיא בתו לפלוני והיא לא נתרצית להנשא לו אין אבי הבת חייב בקנס ולא עבר על שבועתו, כי לא נתחייב לכופה בדברים אלא לתת לנדוניתה כך וכך, אך אם היא מסרבת לשמח את אביה או שיש בידו לפייסה בדברים ואינו מפייסה, חייב בקנס והוא עובר על שבועתו[18], כי אעפ"י שלא נתחייב בפירוש לפייסה הרי נתחייב בנדוניתה ובקיום התנאים לנישואים ואם היא מסרבת על דעתו כדי שיפטר מן הקנס ומן השבועה הרי מתחלה לא היה קיום כלל במה שנשבע ובמה שקבל עליו קנס, כיון שהוא קרוב לפטור עצמו על ידי בתו, שתאמר שלא תרצה כדי לפטור אביה, אבל אחר שפייסה בדברים בכל לבו שנים או שלשה פעמים ולא נתפייסה פטור ודבר זה מסור ללב ובוחן לבות וכליות הוא יודע (ש"ך * מבי"ט), נשבע להכניס אשה אחת לחופה, אף על גב דנשבע על דבר שאינו בידו לעשות זו היא שבועת שוא, מכל מקום אם יזדמן לו האפשרות בעשיית הדבר, מחוייב הוא לעשותו, ולא עוד אלא שלא עבר על שבועתו ואף על גב שמתחלה לא היה בידו ולא נתחייב משום שבועת בטוי, ומכין אותו מכת מרדות שהרי אין בידו לקיים שבועה זו ונמצא גורם לשבועת שוא (רע"א * ראנ"ח).

(יד) מכל מקום כשהיא רוצה כו' - ואם אינה רוצה, הוא חייב משום שבועת שוא, שבשעה שנשבע שישאנה, נשבע לשוא, שהרי אין בידו לכופה לכך. ולפי הצד הזה, הנשבע שיתן מנה לפלוני שאין שם שבועת שוא שהרי יש בידו הנתינה עכ"פ ואם לא ירצה חבירו לקבלו, הרי הוא לא נשבע על הקבלה. משא"כ בשבועה שישאנה, שאי אפשר לו כלל לקיים הנשואין, כל שהיא מעכבת. והי"א ס"ל דגם שבועה שאשאנה לא הוה לשוא, שזה דומה ל"אתן", רק שחייב לתבעה שתנשא לו, ואם לא תרצה, לא נתבטלה שבועתו כלל, ואין עליו עונש, כי לא נתחייב אלא להנאת המפציר בו שיתן לו מנה או שישא את האשה הזאת, ואם הם אינם רוצים, נקי הוא. ואם אמר "שבועה שלא אשא שום אשה זולת פלונית" ואחר כך לא רצתה לישאנו, יכול לישא אחרת בלא התרה, שהרי מצוה לישא אשה, והוא נשבע לבטל את המצוה, והשבועה לא חלה. ועי' לעיל (סי' רלח ס"ו סק"?) שצריך התרה שחלה השבועה מחמת כולל, שהרי כל שהיא תרצה להנשא, חל עליו איסור

---

[12] עי' לעיל רכה לות ב.

[13] רמב"ס שבועות פ"ב ה"ל ופ"ה ה"ב.

[14] שם ה"ג.

[15] מהרי"ק שורש נב ענף ג.

[16] שו"ת ריב"ש שפז.

[17] עי' לקמן סק"(יג).

[18] עי' מהרי"ט המובא ברע"א לעיל (סי' רלב סק").

אחרת, משום הכי גם עכשיו, שהיא אינה רוצה, מכל מקום השבועה חלה וצריך התרה (ט"ז).

(טו)וי"א דבכה"ג כו' – במקורם של דברים איתא דהוי שבועת ביטוי ואם אינה רוצה להנשא לו נפטר מידי שבועתו שכך היתה שבועתו ש"ישאנה כשתרצה", ואם לא רצתה, אין כאן שבועה. אבל אם היא רוצה אח"כ, מזה לא הזכיר דבר, ויש לומר דמודה לצד הראשון ברמ"א. ואף על גב דבנשבע ליתן דבר לחבירו והוא אינו רוצה לקבלו משמע "ש דנפטר לעולם מידי שבועתו, שיכול לומר "כאילו התקבלתי", היינו דוקא התם, דשייך לומר "כאילו התקבלתי", משא"כ בנשבע לישאנה. ועוד אפי' נגיד שנפטר לעולם משבועתו היינו דוקא בציור שנשבע לבקשת קרובה של האשה "שהרי להנאתה נתכוין" וסתמא כפירושו, נמצא שאם לא רצתה לקבל, הרי הוא פטור גמור, לא מדין אונס אלא שלא נתבטלה שבועתו, הלכך מיד שאמרה שאינה רוצה, הרי כאילו מחלה לו. מה שאין כן בנדון שבו מדובר תחילת הרמ"א אף כי עבר הזמן ומעכב וממאן לקיים אשר נתקשר, מכל מקום שכנגדו באיסורו קיים, כי אולי ישוב בו ויחזור בתשובה להשלים החפץ, מה שאין כן כשכבר נשא, וצ"ע (ש"ך), עי' ש"ך מש"כ "משא"כ בנשבע לישאנה", עי' לעיל סי' רלב ס"כ? (ב"מ).

(ג) [19]במה דברים אמורים, שנשבע על דבר שאינו ברשותו, כגון שנשבע על שמעון שלא ילך בסחורה וכיוצא בזה. אבל אם משביעו על דבר שהוא שלו, כגון שלא יכנס לביתו וכיוצא בו, צריך ליזהר בשבועתו(טז):

(טז)צריך ליזהר בשבועתו – אע"פ שאין אדם אוסר את שלו על חבירו אלא בקונם HR, עי' לעיל (סי' רו ס"ה[20]) שנדר שאמרו בלשון שבועה ושבועה שאמרו בלשון נדר מהני, ומאחר והוא ידע שאין חבירו חייב לקבל שבועתו, אומרים שהוא התכוין לאסור את שלו על חבירו בלשון נדר, אלא שהוציאו בלשון שבועה, על כן צריך חבירו ליזהר, ואם נכנס אז הוא עובר והנשבע הוא אנוס (ט"ז), פי' שמעון צריך ליזהיר (בהגר"א), אמנם המדיר את חבירו על רכושו יש מח' אם לוקה המדיר או זה שהודר (בהגר"א * ר"ן).

(ד) [21]נשבע לשנות את הידוע לאדם, כגון על איש שהוא אשה(יז) או על אשה שהוא איש, חייב משום שבועת שוא. וכן אם נשבע לאמת האמת על דבר שהוא ידוע לכל, כגון על [22]שנים שהם שנים(יח) וכיוצא בו, או על דבר שאי אפשר לעשותו, [23]כגון שלא אישן ג' ימים, [24]או שנשבע שלא יאכל ז' ימים, או [25]שנשבע שלא יאכל מכל פירות שבעולם(יט), הוי שבועת שוא ומלקין אותו, וישן לאלתר ואוכל לאלתר(כ). הגה: [26]נשבע שתא שלא יקן ושלא יאכל, הוי כמילו נשבע שלא יעשה לעולם, והוי שבועת שוא:

(יז) על איש שהוא אשה כו' - לא שאומר בפי' זה האיש אני נשבע שהוא אשה, אלא אפי' אומר שתם "אני נשבע שזה אשה" ובאמת הוא איש (ש"ך).

(יח)שנים שהם שנים – וכן אם היה מטר יורד ונשבע שהפירות יהיו בזול לוקה משום שבועת שוא מפני שדבר ידוע לכל הוא (ט"ז).

(יט)מכל פירות שבעולם כו' - ע"ל (סי' רלב ס"ה) (ש"ך).

(כ) ואוכל לאלתר - הטעם שנשבע שלא יאכל שבעה ימים, הוא כנשבע להמית עצמו, והוי ליה נשבע לבטל מצוה (ט"ז).

---

[19] רמב"ם שם ה"ל.

[20] עיי"ש ב' דעות בשו"ע. ולכן אע"פ שכתוב ברמב"ם כאן חייב, היינו לשיטתו, וזה ספק לנו.

[21] שבועות כט ע"ח

[22] ירושלים שבועות פ"ג ה"ח, רמ"ק שבועות פ"ג סי' כה.

[23] שבועות כה ע"ח.

[24] רמב"ם שבועות פ"ח ה"ז, פ"ה ה"כ.

[25] תוס' כתובות עח ע"ח ד"ה שלא, רמ"ק שם פ"ז סי' ג, שבועות פ"ג סי' כח.

[26] כ' יוחס נתיב יד ח"ג, רמ"ק שבועות פ"ג סי' כח.

Commented [YL2]: כן נראה לי ואף על גב דבלאו הכי יש כולל כיון שחל על נשים שלא יוכל לקיים מצות פריה ורביה כמ"ש רמ"א סי' רל"ט סעיף ח' מ"מ נפקא מיניה אם נשבע בפירוש מכל אשה שהיא בת בנים – לא הבאתי

Commented [O3]: ע"י רע"א שציין לתוס' האם זה מוסיף משהו?

Commented [YL4]: לו מטעם שהבית נאסר עליו שאינו יכול לאסרו עליו אלא בקונם שהוא חל על החפץ אבל לא בלשון שבועה שהיא חלה על האדם: (ש"ך) – לא הבנתי דבריו

Commented [YL5]: לשאול

(ה) [27]נשבע שראה גמל פורח באויר, הרי זה שבועת שוא, אפילו אומר שראה לעוף גדול פורח והוא מכנהו גמל(כא). [28]הנשבע על דבר שהוא גוזמא קלתי(כב), כדי להחזיק דבריו לא הוי שבועת שוא.) [29]אמר: שבועה שלא אוכל מצה, אסור לאכול מצה(כג) בליל פסח. שבועה שלא אוכל מצה בליל פסח, לוקה ואוכל מצה בליל פסח. שבועה שלא אשב בצל(כד), אסור לישב בצל סוכה. שבועה שלא אשב בצל הסוכה, לוקה וישב בצל סוכה. [30]והא לשבועות(כה) חלין על דבר מצוה בכולל[31], היינו לוקין במצות עשה, אבל מצות לא תעשה, לא[32]:

(כא) והוא מכנהו גמל - שאנו הולכים אחר לשון בני אדם, ואין קורין לעוף גמל, ובטלה דעתו אצל כל אדם (ש"ך).

(כב) שהוא גוזמא קצת כו' - היימו טמי שנשבע על דבר שהוא אמת, רק בעיני בני אדם הוא קצת גוזמא ואין מאמינים לו, אין בזה שבועת שוא, שהשבועה היא צריכה לו, וכ"ש אם הוא יותר גוזמא, שיכול לישבע שהוא אמת, דאין שבועה זאת בחנם אא"כ נשבע על מה שהוא פשוט בעיני הכל שהוא אמת, שהשבועה היא בחנם, והלכה זו הובא לקמן (סעיף ד) ואין ללמוד שום קולא מרמ"א זאת להשבע על דעתו שהוא קורא שם על איזה דבר שלא כדרך העולם. ולא מהני מה שחושב בדעתו אלא כשכל עולם או רוב קורין אותו השם לאותו דבר שקורא הוא אותו, אבל אם מקצת קורין אותו כך, בטלה דעתו (ט"ז), כלדעיל (סי' רלב ס"ד) (ש"ך).

(כג)אסור לאכול מצה - דחייל עליו שכלל כל מצה בשבועתו אפילו שאינו של מצוה (ט"ז).

(כד) שבועה שלא אשב בצל סוכה כו' - אף על גב דגבי מצה מקרי "כולל", כי אמר "שבועה שלא אוכל מצה", סתם, אין הדבר כן בסוכה, לפי שבנדרים הולכים אחר לשון בני אדם, וכל לחם שהוא מצה, קרוי מצה סתם. ואין סוכה סתם אלא סוכת מצוה, וי"א שסוכה אסורה כמו מצה, ועי' רמ"א לעיל (סי' רטו ס"ו) (ש"ך).

(כה) והא דשבועות כו' – פירוש שיש מצות עשה לעשות איזה דבר ונשבע עליו בכולל שלא יעשה גם המצוה, אבל אם נשבע על לא תעשה שהוא יעשנה וכללו בדברים אחרים שיעשה, לא מהני (ט"ז), זה לא תלוי במצות עשה ומצות לא תעשה אלא בקום ועשה אינה חלה, כגון שנשבע לאכול נבילות ושחוטות, אינה חלה, שאין אומרים לאדם עמוד וחטא כדי לקיים שבועתך (ועי' לקמן סי' רלט סק"כ), אבל בשב ואל תעשה, חלה שבועתה אפילו על מצות לא תעשה בכולל, עי' לקמן (סי' רלח ס"ו) (ש"ך).

(ו) [33]שנים שנשבעו(כו) לעשות דבר אחד, ועבר אחד מהם על השבועה, השני פטור(כז) ואינו צריך התרה. [34]לפיכך איש ואשה שנשתדכו זה לזה וקבלו חרם לינשא לזמן קבוע, מי שיעכב והעביר המועד(כח) אסור לינשא לאחר, והלה מותר ואינו צריך התרה[35]. וגם

Commented [O6]: נו סח

---

[27] שבועות כט ע"ח.

[28] מרדכי שבועות תקנז.

[29] יוקלים שבועות פ"ג ה"ל, לח"ש שבועות פ"ג סי' כו, למב"ס שבועות פ"ה הי"ח.

[30] מהר"ם פדווהה סי' על, תוס' שבועות כל ע"ח ד"ה אלא הן, ריב"ש סי' שלה.

[31] עי' חו"מ סי' עג ס"ה הוב"ד במלואים אות ה.

עי' תשב"ץ (ח"א סי' ק): מי שנשבע לבטל מצוה ובשעה שנשבע לא ידע שיש איסור בדבר, הנה אם נתחדש לו ידיעה במציאות, אז חלה שבועה עליו, אבל אם לא נתחדשה לו ידיעה כלל ומפני שאינו בקי בהלכה וחושב שאין איסור בדבר לא חיילה שבועה. ובנתחדש לו ידיעה, שוגג הוא בשבועה ואינו מזיד להתחייב עליה מכות.

נשבע לבטל את המצוה, ובשעת השבועה לא היתה מוטלת עליו המצוה ואפשר שלא יבא עליו חיוב מצוה זאת מעולם, לא מיקרי לבטל את המצוה הוא מחלוקת אם חלה השבועה (שכנה"ג הגה"ט אות נ).

[32] ראובן שנשבע לשרת לשמעון שנה תמימה, וחזר ונשבע ללוי לשרתו שני שנים, היינו אותה השנה שנשבע לשרת לשמעון ושנה אחרת, אין שבועתו חלה לשרת ללוי, אפילו אחר שישלים זמנו עם שמעון (שכנה"ג הגה"ט אות ד).

עי' דברי הרדב"ז לעיל הערה .

[33] כ' יוחס נתיב יל סוף ח"ז.

[34] מרדכי שבועות תקפג.

[35] עי' לקמן הערה 149.

המעכב עצמו מותר בלא התרה לאחר שנשא שכנגדו. הגה: [36]ומפילו מס טען זה העובד המועל שהיה מנוס, מיגו נממן שיתחייב שכנגדו עדיין בשבועתו. ומ"מ מס לזה זה לפטור משבועתו, ילך מלל חכס ויתיר לו שבועתו, שמא יביא זה שכנגדו עליס שהיה מנוס בדבר שהעביר המועל ונמלא עבר זה על שבועתו מס נשמ בלא התרה. [37]וכל זה לא מיירי אלא בשנים שנשבעו זה לזה(כט), אבל שנים שנשבעו יחד לעשות דבר, כגון שלא לדבר עס פלוני, ועבר אחד מהס, השני חייב לקייס שבועתו(ל). ומפילו מס נשבעו זה לזה והס ג' או יותר, שלף מס עובר האחד השבועה, השנים הנשמרים מריכין לקייס שבועתן. [38]ונראה הא דאס נשבעו שנים ביחד ולא נשבעו זה לזה ועבר האחד השני חייב לקייס שבועתו, היינו דוקא שמיגן תלוין זה בזה, אבל אס תלוין זה בזה ומי לפשר לאחד לקייס שבועתו בלא חבירו, כגון שנשבעו לילך ביחד לאדץ ישראל, והאחד עובר ועשה לשני לילך לבד, פטור גס כן, וכמו שנתבאר לעיל סימן רכ"ח סעיף מ"ז:

(כו) שנים שנשבעו – י"א דה"ה אם ישראל נשבע לעשות דבר עם העובד כוכבים, כיון דהעובד כוכבים אינו בפרשת שבועה פטור הישראל מאותה שבועה, ולדינא צ"ע (רע"א).

(כז) השני פטור משבועתו - אם יש תנאי בשבועה ועיקר הדבר תלוי בו, אז צריך להתקיים התנאי ואם לא נתקיים אפי' הוא מחמת אונס, מ"מ אין כאן שבועה, כגון מי שעושה מקח עם חבירו שיעמיד לו סחורה פלונית ליריד שאז זמן מכירתה ולא בתר הכי, ואירעו אונס להמקבל שלא יוכל להעמידה לאותו זמן אלא אחר זמן, פטור אח"כ מלקבלה, נהי דאונס מהני להמקבל בענין שאם קבל עליו לתת איזה קנס אם לא יעמידה לאותו זמן, כיון שהוא אונס, אדעתא דהכי לא חייב עצמו, מ"מ זה העושה מקח גם כן לא התקשר אלא אם יבוא לאותו זמן, כיון שהזמן גורם זה והוא עיקר בו. משא"כ אם התנאי אינו דבר עיקר כל כך ואירע אונס שלא יוכל לקיימו באותו זמן, לא בטיל המעשה בשביל זה (עי' חו"מ סי' קצ סט"ו-ט"ז), ולכן איש ואשה שעשו שבועה לישא זה את זו והגבילו זמן לנשואין באותה שבועה ואירע אונס באותו זמן שלא יכול אחד מהם לעשות הנשואין, לא בטלה עיקר השבועה לישא זה את זו, כיון שאין עיקר הזווג תלוי בזמן ההוא, ועי' לעיל (סי' רכח סמ"א) דאף שעבר הזמן חלה השבועה אבל אם עיכב אחד מהם במזיד ועובר על השבועה לישא באותו זמן אז השני פטור לגמרי ממנו אפי' אח"כ כשירצה השני דהשבועה לא חלה אלא באופן שכל אחד יקיים מה שנשבע והוא דברי הרמ"א דבאם העביר המועד, אם הוא באונס לא בטלה שבועה, וכל שלא בא לזמן המוגבל ואינו ברור שהיה אונס הוי לי' כאלו הוא לפנינו ואומר שאינו רוצה לישא אותה בו בזמן, וצריך התרת חכם מעיקר הדין (ט"ז), וי"א אפילו בתנאי זמן וכהאי גוונא פטור, לא משנה מהו העיקר או לא (עי' ש"ך חו"מ סי' כא סק"ג?) אלא כל שתלה התנאי בזה ולא נתקיים התנאי אין חברו מתחייב (נקה"כ), ובתנאים שלנו מתחלה נעשה השידוך בסתם, ואחר כך מתנין ומפרשין זמן הנשואין וכהאי גוונא, וכן כתוב בתנאים, דהשתא כיון שבתחלה נעשה השידוך בסתם, ואירעו אחר כך אונס בשאר תנאים שאין התנאים מתבטלים בכך, וצריך חברו שכנגדו לקיים השידוך (נקה"כ)[39].

(כח) והעביר המועד – אבל ג' קבלו עליהם דבר בשבועה ואחד מהם עבר עכ"ז הב' אחרים חייבים לנהוג עוד בדבר, לג' טעמים: א', ב' הנשארים עומדים באיסור כמו הבן זוג שעבר זמנו. ב', שאם היו רק ב' יש מקום לומר שנתבטל כל הדבר, אבל כאשר יש ג', הרי ב' הנשארים יכולים לקיימו. ג', כאשר נתקשרו זה לזה וכרתו ברית יחד שייך לומר אם עבר אחד מהם בטלה השבועה כי על מנת כן נשבעו אבל אם חבורת בני אדם נתקשרו יחד שלא לדבר עם פלוני ושלא לעשות דבר פלוני שאינו שייך בינם לבינם רק חוץ מהם אין מקום לומר שאם יעבור אחד מהם שהנשארים הותרו (רע"א * מהר"ם פדואה).

---

[36] מהר"י וויל סי' קלז.

[37] מהר"ס פלוות סי' סו, ריב"ש תנג.

[38] קו"ת הרמ"ק כלל ח' סי' יג.

[39] אע"פ שאדם נאמן לתרץ דיבוריו, ולומר שנשבע על תנאי כך וכך (&), אבל כשנשבע לתולעת השני, אינו נאמן. ואם נשבע לעשות כך אם פלוני יעשה כך, אפילו אם תבע השני פעם או פעמיים לא נפטר משבועתו (מהרי"ט ח"ב יו"ד סי' מח).

(כט) אלא בשנים שנשבעו זה לזה - דהוי כמו כריתת ברית כשבועת אברהם לאבימלך שנשבעו זה לזה להיות שלום ביניהם ואחר כך עברו הפלשתים על השבועה ונפטרו גם ישראל משבועתם ונלחם שמשון עמהם (ש"ך).

(ל) השני חייב לקיים שבועתו כו' – י"א דבעשרה שנשבעו שלא להסכים ושלא לחתום על איזה דבר ומת א' מהם נפטרו כולם. אבל מדברי השו"ע כאן לא משמע כן[40] (ש"ך).

סימן רלז – הנשבע אם צריך לישבע בשם או בכינוי, ובו י"ב סעיפים:

(א) [41]האומר: אני נשבע שאעשה דבר פלוני, או שלא אעשנו, הרי זה שבועה(א) אף על פי שלא הזכיר לא שם ולא כינוי. הגה: [42]ומיהו חילוק יש היכא שכוונת הקונם לו בכל לשון(ב) שיאמרנה:

(א) ה"ז שבועה – ויש מחלוקת אם זה חיוב מלקות או לא, ולצד שהוא חייב מלקות היינו משום שהוא "יד"[43] (ש"ך).

(ב) או בכל לשון כו' - אם הזכיר השם בלשון לעז כגון דיא"ו[44] (או גאט) אפילו לא הזכיר בתחלת דבריו לשם שבועה, מועיל מטעם יד (ש"ך)[45].

(ב) [46]השביעו אחר, שאמר לו: אני משביעך שתעשה דבר פלוני, או שלא תעשנו, וענה: אמן(ג), או דבר שנשמע ממנו שמקבל שבועתו, כגון שאמר: הן, או: קבלתי דבריך, הוי כאלו נשבע בעצמו. [47]ואפילו השביעו עובד כוכבים או קטן[48](ד):

(ג) וענה אמן כו' – עי' לעיל (סי' רט ס"ק ?) (ש"ך).

(ד) עובד כוכבים או קטן - וראיה מנבוכדנצר שהשביע לצדקיה ויתרו למשה וקטן לא גרע מעובד כוכבים (ט"ז).

(ג) [49]אמר: אהא באלה או בארור אם לא אעשה דבר פלוני(ה), או שאמר לו אחר כן, [50]וקבל דבריו, הוי כשבועה [51]אף על פי שלא הזכיר לא שם ולא כינוי(ו):

(ה) אם לא אעשה דבר פלוני - או אם אעשה דבר פלוני (ש"ך).

---

[40] ב' שוחטים חתמו כתב ליתן סך מסוים להספקת הרב, ולשון הכתב נכתב בלשון רבים שמחויבים אנחנו לתת וכו' ונשבעו כל א' בפני עצמו. ועתה עקר שוחט אחד דירתו מהקהילה. והשוחט השני חשב שהוא פטור משבועתו, אבל הוא מחויב לקיים שבועתו כדברי הרמ"א כאן , ואפילו לשיטה שהמובא בש"ך כאן שם טעמו דכיון שנשבעו שלא לחתום וכו' כל אחד לדעת חבירו ולא יגמרו שום דבר אלא בהסכמת רובם אחר המשא ומתן במעמד אחד לכולם. וכיון שנפטר אחד לא יהיה המשא ומתן שלם ואינו במעמד אחד וא"א אח"כ ללכת אחר הרוב. על כן אם מת אחד בטל השבועה, ולפי זה, אין סתירה בין דברי הי"א המובא ברמ"א לדברי הרמ"א, אבל בשוחטים האלה, הרי השוחט הנשאר, אין שום סיבה לבטל שבועתו (בית יצחק יו"ד ח"ב סי' מו).

[41] למב"ם שבועות פ"ב ה"ל, לס"ג שבועות פ"ל סי' כל.

[42] שו"ת הרשב"א ח"ג סי' תתמב, מלכי שבועות תשנת, למב"ם שבועות פי"ג הי"ל.

[43] עי' לקמן סק"(ו), ואולי לשים את הב"מ כאן.

[44] Deus.

[45] היינו דווקא שהוא יודע שהוא לשון שבועה הוי פיו ולבו שוין אבל אם אינו מכיר שהוא לשון שבועה פטור אבל אם היה מכיר הלשון של עובדי כוכבים לא הוי כינוי אלא נדר גמור דנדרים ושבועות נאמרין בכל לשון, אבל הנשבע בלשון ערבי ב"אללה" אינו כנשבע בשם, אלא דווקא בז' שמות שאינם נמחקים [עי' לקמן הערה], מעשה היה בימי ריב"א שנשבע בשם דיא"ו והתיר לו אף על פי שלא היה רגיל להתיר שום שבועה בהזכרת השם (רדב"ז ח"ג סי' תיט). עי' הערה 3. נכון לכתחלה לשנות ולהביא מלה אחרת כמו דער עוויגער שעפער או לעשות כמו שנהוג אצלנו לעשות קו מפריד בין אות ג' ואות ט' או בכל אופן שימצאו עצה לתקן להוציא מידי חשש עוררים (שו"ת אחיעזר ח"ג סי' לב).

[46] שבועות כט ע"ב, למב"ם שבועות פ"ב ה"ל.

[47] נדרים סה ע"ל.

[48] עי' לעיל הערה .

[49] שבועות לה ע"ב לו ע"ל.

[50] נדרים סה ע"ל.

[51] למב"ם שבועות פ"ב ה"ל.

(ו) אעפ"י שלא הזכיר לא שם ולא כינוי - היינו ליאסר אבל לקרבן ולמלקות צריך שם או כינוי לכ"ע (ב"מ).

(ד) [52]האומר: מבטא(ז) שאעשה דבר פלוני, או שלא אעשנו, הוי כאילו אומר: שבועה:

(ז) האומר מבטא - הוא לשון הפסוק "יבטא בשפתים" (ט"ז, ש"ך).

(ה) [53]האומר פעמיים על דבר אחד אעשנו, או לא אעשנו, הוי שבועה. [54]והוא שיתכוין(ח) לשם שבועה[55]. במה דברים אמורים, כשאמרם זה אחר זה בלא הפסק, אבל אם מבקשים אותו עליו, והוא אמר: לא אעשנו ובקשוהו עוד, ואמר: לא אעשנו, לא הוי שבועה:

(ח) והוא שיתכוון כו' - משמע ואף על פי שלא הזכיר "שבועה" קודם לכן (ש"ך).

(ו) [56]מי שנשבע בשמים ובארץ(ט) ובשמש וכיוצא בהם, אף על פי שאין כונתו אלא למי שבראם, אינה שבועה. וה"ה לנשבע בנביא(י) מהנביאים, ([57]ולו נמלא כתב מכתבי הקדש(יא)), [58]או בשלחן המקדש(יב) או באחד מכלי הקדש. ואף ע"פ כן מאיימין עליהן ומראין להם שזו שבועה, כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועות, ומתירים להם. הגה: [59]וכל זה נלא נטל בידו, אבל אם נטל בידו(יג) כתב מקורית, לפילו לינו רק חכמה חילונית לו לל"ף בי"ת נמין בו רק לותיות, אם נעבע בהן והן בידו, הוי שבועה. וע"ל סימן רי"ב. וה"ה אם לא לחזן בידו, והיו מונחים לפניו, ולמר: במה שכתוב בהן(יד):

(ט) בשמים ובארץ - היינו שלא אמר "הריני נשבע" אלא אמר "בשמים כו'" אבל אם אמר "הריני נשבע בשמים" הוי שבועה גמורה כנ"ל ואין חסרון במה שהזכיר שמים וארץ (פ"ת).

(י) וה"ה לנשבע בנביא כו' - אף על פי שאין כוונתו אלא למי ששלח נביא זה או למי שצוה בכתב זה (ש"ך).

(יא) או בשאר כתב מכתבי הקודש. אבל הנשבע בתורה בכל ענין צריך התרה כנ"ל (סי' ריב ס"ק?) (ש"ך).

(יב) או בשלחן המקדש – עי' לעיל (סי' רד ס"ב סק"**Error! Reference source not found.**) (ט"ז, ש"ך).

(יג) אבל אם נטל בידו כו' - א"צ הגבהה אלא אחיזה בעלמא (ש"ך), כ"ז מירי בכתבו ישראל ובכוונה כו' אבל במנסה הקולמוס וכתב א"ב אשורית או ספר חול אחר בכתב אשורית בדפוס שאין בהם קדושת חומר ולא פועל במחשבתו ולא תכלית לנפש אף כי יש למנוע מלנהג בהם בזיון, מ"מ אין בהם קדושת ספרים להצילם מפני הדליקה בשבת והנשבע בהם אינו שבועה (פ"ת).

(יד) ואמר במה שכתוב בהן - אם פתחן ונשבע בהן הוי כאומר במה שכתוב בהן וה"ה לכל ספרי הקדש דחד טעמא אית להו (ש"ך).

Commented [YL7]: כ"ד ספרים או גם אחרים?

(ז) [60]הנשבע בעשרת הדברות(טו), שבועה גמורה היא (ועיין לעיל סימן רי"ב):

(טו) הנשבע בעשרת הדברות כו' - אם אמר "אני נשבע בי' דברות", אף על פי שאינו אוחזן בידו, שבועה גמורה היא, וי"א דבעינן אוחזן בידו, ודברי הי"א הם מעיקר הדין אבל עי' לעיל (סי' ריב ס"ק?) דבנשבע בתורה בכל ענין צריך התרה גם בי' דברות מחמירים (ש"ך).

(ח) [61]ימין, שבועה. וכן שמאל, דכתיב נשבע יי' בימינו ובזרוע עוזו (ישעיהו סב, ח) [62](והוא שיכוין(טז) ג"כ לימין ושמאל שמא הקדוש ברוך הוא):

---

[52] שבועות כ ע"ל.

[53] שבועות לו ע"ל.

[54] רמ"ק שבועות פ"ד סי' כז, כ"ן שם טז ע"ב ד"ה והוא למא.

[55] אם לא כיון לשם שבועה אינה שבועה, ומ"מ יש להזהר, וקצת עונש יש בדבר (ערך לחם).

[56] שבועות לה ע"ל, רמב"ם שבועות פי"ב ה"ג.

[57] רמב"ם שם.

[58] מרדכי שבועות תשפח.

[59] רמ"ק נדרים פ"ג סי' ב, מרדכי שבועות תשנח.

[60] מרדכי שבועות שם, מהר"ם מרוטנבורג פרג קכב.

(טז)והוא שיכוין כו' - כלומר שכוונתו לישבע בימין ושמאל של הקדוש ברוך הוא וי"א דצריך לכוין "לימין ושמאל שאמר הקדוש ברוך הוא", דאל"כ לא הוי שבועה לענין קרבן ולמלקות וכדין "לאו לאו" (סעיף ה), דימין ושמאל כינויים הן והוי כאילו נשבע בהקב"ה עצמו שהרי הקדוש ברוך הוא נשבע בימינו ובזרוע עוזו והלכך כשנתכוין לימין ושמאל הבורא הוי שבועה גמורה (ש"ך).

(ט) [63]ידות שבועה, כשבועה. כיצד ידות, אמר: [64]כנדרי רשעים(יז) שלא אוכל ככר זה:

(יז) כנדר רשעים כו' - דכיון דרשעים רגילין לישבע הוי כמוציא שבועה מפיו, וע"ל (סי' רו ס"ד) (ש"ך), אבל האומר "כנדבת כשרים שלא אוכל ככר זה", לא מהני כיון דאין כשרים נשבעים, אבל עי' לעיל (סי' רו ס"ד) דבאומר "כנדבת כשרים ככר זה עלי", הוי נדר, דהוי כאומר "ככר זה עלי כקרבן", ומכנה הקרבן בשם "נדבת כשרים", לפי זה יש מקום לומר לפרש "כנדבת כשרים שלא אוכל", היינו כאומר "כקרבן שלא אוכל ככר זה", דהוי נדר בלשון שבועה, והוא יד לנדר. אבל כשאומר "קרבן לא אוכל לך" אינו חל, שצריך להוסיף אות ש' "שלא אוכל". אבל כשאומר "ככר זה עלי" דניכר שבא לדור, אסור. אבל באומר "כנדבת כשרים שלא אוכל" יותר ניכרים הדברים שנשבע, כיון שאומר בלשון שבועה, וא"כ אף אם בדעתו בתורת נדר, הוי רק דברים שבלב, ודומה ל"קרבן לא אוכל לך" שלא חל, דלא משמע כך מדבריו. ולפ"ז יש לדון באומר "כנדבת כשרים שאיני אוכל לך" יותר משתמע דקרבן קאמר ד"שאיני" הוא לשון נדר, ולדינא צ"ע (רע"א).

(י) [65]כינוי(יח) שבועה, כשבועה. [66]כיצד, שבותה או שבוקה שלא אוכל ככר זה, [67]או מומי, אומי. אבל אמר [באומתא] (כאומתא) או באומי, בבי"ת, אינו כלום. [68]ואלו הכנויים הם כפי זמנם לבני אדם שלא היה בקיאים בטיב לשון הקדש, והכל לפי הזמן והמקום להוסיף בכינויים אלו או לגרוע מהם. הגה: [69]לוקח שרגילין לומר בלשון הקודש: ממונה[70], לעשה לו לא לעשה(יט), לף על פי שהן כנדרי זרוזין מ"מ בעי התרה:

---

[61] נזיר ג ע"ב, רמב"ם שבועות פ"ב ה"ו.

[62] רמב"ם שבועות פ"ב ה"ג.

[63] נדרים ב ע"ח.

[64] נדרים ט ע"ח.

[65] נדרים ב ע"ח.

[66] נדרים י ע"ח.

[67] נדרים י ע"ב, רמ"ם שם ל"ה במוהי.

[68] רמב"ם שבועות פ"ב ה"ה, פ"ח הט"ז, נזירות פ"ח ה"ח, נדרים י ע"ח.

[69] הגהות מיימוניות נדרים פ"ד אות ב.

[70] ודברי הרמ"א הם כמו ידות שבועה שהוא כנשבע באמונתו לש הקב"ה דלא גרע מנשבע ב"אמת" דהוי שבועה (עי' ראשית חכמה שער הקדושה פי"ד) [גם בכלל השבועה שלא יושיט ידו בזקנו וישבע שהיא שבועה, וכן פירש באדרת נשא (דף קלב ע"א בסופו) זה לשונו, ומאן דאושיט ידיה בדקניה לאומאה כמאן דאומי בתליסר תקוני דיקנא, עד כאן לשונו. גם יזהר מלישבע באמת, כי יהו"ה נקרא אמת שנאמר ויהו"ה אלהי"ם אמ"ת [וכן הוא בספר הפליאה עמוד קמג], וכן יזהר מלישבע חי נפשי, כי הנפש חלק אלוה ממעל ונמצא כנשבע בשם [אמנם מצאנו כזה לשון בדברי הריטב"א ריב"ש ועוד]. עוד כתיב בספר החסידים (סימן תיז וסימן תתרצו) שאל יאמר כך אזכה לחיי העולם הבא, אם לא שכך הוא. עוד כתוב שם (סימן תך) שבזמן הזה אין לישבע לקיים המצות כי השטן יקטרגו ולא יקיים שבועתו], אמנם כיון דרגילות בני אדם שזה מורגל בפיהם לשון זה לומר "באמונה אעשה וכו'", אבל אין דעתם לשבועה לכן הוא כנדרי זירוזין ולא נדרי זירוזין ממש אלא כשבועות זרוזים וצריך התרה (שו"ת זרע אמת ח"ב סי' צט).

מה שנהגו טפשים לומר "כמו שהקב"ה אמת כן דבר זה אמת", הוא עון פלילי וקרוב לכפירה וראוי לגעור באומר זה וללמדו שהוא עון ואם ישנה ליסרו על ככה כפי ראות ב"ד עד שישוב לפי שאין להשוות אמתת מציאותו ית' לאמתת שום נמצא מהנבראים, וכ"ש אם בדבר ההוא אשר רוצה לאמת הוא ספק או שקר, שזה ודאי כופר בקונו ואומר לא הוא, ואין לו חלק לעה"ב. אבל לענין שבועה אם מבטיח את חבירו כשאומר כן, חייב לקיים דבריו ולאמתם. דלא גרע מידות. אחד שאמר "כן יעזור ה' ליריאיו והתורה שאקיים אלו התנאים" הוא שבועה בשם, ואעפ"י שלא אמר

(יח)כינוי כו' – עי' לעיל (סי' רז ס"ק?) (ש"ך).
(יט)אמונה שלא אעשה כו' – אע"פ אינו שם מלשון הקדש (ש"ך).

(יא) [71]אמר(כ) לחבירו: שבועה שאיני אוכל לך, או: השבועה לא אוכל לך, או: לשבועה לא אוכל לך(כא), אסור לאכול עמו:

(כ) אמר וכו' - וכן "איסור לא אוכל לך", הוי שבועה (ב"מ).
(כא) לשבועה לא אוכל לך - פי' כמו "לא שבועה מה שלא אוכל" הא מה שאוכל הוה שבועה, ואף על גב דלעיל (סי' רז ס"ק?) קיי"ל לענין נדרים דלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן שבועות שאני (ט"ז).

(יב) [72]אמר: השבועה שאוכל לך, נשבע שיאכל עמו. ואין חילוק בין הפציר(כב) בו תחלה שיאכל עמו, או לא הפציר. [73]ויש מי שאומר שאם הפציר בו תחלה שיאכל עמו, ואמר: שבועה שאוכל לך, אסור לאכול עמו:

(כב) בין הפציר כו' - פי' אפי' אם השיב תחלה "לא אוכל" והפציר בו ואמר "השבועה שאוכל לך", אפי' הכי "שאוכל" משמע (ט"ז).

Commented [YL8]: ל
א הבנתי?

סימן רלח – דין שבועה שלא אוכל, סתם, או אם פירש, ובו כ"ג סעיפים:

(א) [74]שבועה שלא אוכל סתם, אסור בכל שהוא(א), אבל אינו חייב אלא על כזית. [75]ואם פירש: כל שהוא, או שאומר: שלא אטעום, חייב בכל שהוא:

(א) אסור (אפילו) בכל שהוא - דקיי"ל חצי שיעור אסור מן התורה, רק קרבן או מלקות אינן אלא בכזית (ט"ז וש"ך), אמר ש"לא אוכל תאנים וענבים", הוא מחלוקת אמוראים אם אסור בתאנים לבד ובענבים לבד או אינו אסור אלא בשניהם יחד, ועי' רמ"א לעיל (סי' רטז ס"ז) [דכל מקום שנאמר פלוני ופלוני משמע אפילו אחד מהם, עד שיפרוט לך שניהם ביחד] (רע"א).

(ב) [76]נשבע שלא לאכול, אסור אף לשתות(ב), דשתייה בכלל אכילה. [77]אבל אם נשבע שלא לשתות, מותר לאכול(ג):

(ב) אסור אף לשתות - וחייב קרבן ומלקות על השתייה (ש"ך), עי' רמב"ם (שבועות פ"ד ה"ד) ששיעורו ברביעית[78] (רע"א), ויש מקשים שצריך להיות מספיק במלא לוגמיו (רע"א * בית הלל).

Commented [O9]: ע
י' מג"א בהערה האם זה
נגד הש"ך סק"א?

(ג) מותר לאכול – ואין בזה אפילו איסור (ש"ך).

(ג) [79]שבועה שלא אוכל או שלא אשתה, ואכל או שתה מאכלים או משקים רעים שאינם ראויים לאכילה ולשתיה, פטור אבל אסור:@NO MB@

(ד) [80]אמר: שבועה שלא אוכל נבילות וטריפות, ואכל, אינו חייב(ד) משום שבועה, שהרי מושבע ועומד מהר סיני הוא. [81]ואם אמר: שבועה שלא אוכל כל שהוא מנבילות וטריפות,

---

שם אלא בכנוי ובלשון לעז, אבל אין לחייבו מלקות, כיון שלא הזכיר שבועה ולא הזכיר השם בלשון שבועה (רדב"ז ח"א סי' יז).

[71] נדרים טז ע"ח.

[72] שבועות יט ע"ב, נדרים טז ע"ח לח"ק שם פ"ב סי' ו.

[73] למב"ס שבועות פ"ד הכ"ב, כ"ן שבועות ז ע"ב

[74] שבועות יט ע"ב, למב"ס שבועות פ"ד ה"ח, למב"ס נדרים פ"ח ה"ה.

[75] שם כב ע"ח.

[76] שם כב ע"ב.

[77] שם כג ע"ח.

[78] עי' שו"ע או"ח (סי' תקסז סק"א): השרוי בתענית יכול לטעום כדי רביעית, ובלבד שיפלוט וכו'. וז"ל הט"ז: יכול לטעום - דאכילה ושתיה קבל עליה אבל לא הנאה ומשום הכי מי שמודר מאיזה מאכל אסור אפי' לטועמו. וז"ל המג"א: יכול לטעם. אם יש בו מלח או תבלין, דלא קביל עלי' שלא יהנה אלא שלא יאכל וישתה, וזה לא מקרי אכילה ושתיה ואפשר דאפי' כוונתו להנאה עצמו שרי, כמ"ש ביו"ד (סי' רלח ס"א) דכל שלא אכל כשיעור מקרי טעימה ולא אכילה.

[79] שם כב ע"ב.

ואכל פחות מכזית, חייב על השבועה[82], שהרי אינו מושבע(ה) מהר סיני על חצי שיעור[83].
[84]וכן אם אמר שבועה שאוכל פחות מכזית(ו) נבלה וטריפה, חייב על השבועה:

(ד) אינו חייב - נ"מ גם היום לענין חולה, שמותר להאכילו נבלה, שא"צ להתיר שבועתו. מיהו היינו בנשבע כשהוא בריא, שהיה אז אסור בנבלות וטריפות, אבל נשבע כשהוא חולה, כיון שאז מותר לו לאכול, אם כן חלה השבועה ויש להתיר לו. מיהו י"ל דאף בכה"ג לא חיילה השבועה כיון דמותר לו לאכול משום פקוח נפש, אם כן השבועה נמי לא חלה דנשבע ועומד מהר סיני על המצוה דפקוח נפש והוא נשבע לבטל מצוה זו, ועכ"ז יש להחמיר ולהתיר לו (ש"ך), עי' ש"ך, עי' בפמ"ג (מ"ז פתיחה להלכות פסח פ"א אות טו) שמקשה הרי זה איסור מוסיף ואיסור חל על איסור (רע"א).

(ה) שהרי אינו מושבע כו' - אף על גב דאסור מ"מ אין מושבע עליו[85] (ט"ז), חצי שיעור בבשר בחלב או כלאי הכרם יש ספק אם שבועה חל עליהם, שלא כתובים בתורה בלשון "אכילה", וי"א דהנשבע על חצי שיעור מבשר בחלב אין שבועה חלה דבכל שהוא יש איסור (פ"ת).

(ו) וכן אם אמר שבועה שאוכל פחות מכזית כו' – וי"א דאין השבועה חלה על חצי שיעור דאורייתא, מיהו ברישא הנשבע שלא לאכול כל שהוא מנבילה וטרפה, בזה יש צד שהוא חייב על השבועה אפילו בדעת הי"א, ויש להתיר השבועה ולא יעבור, ועי' לקמן (סי' רלט סקי"ט?) (ש"ך).

(ה) [86]נשבע שיאכל נבלה וטריפה וכיוצא בהן מאיסורי תורה, ה"ז לוקה משום שבועת שוא, [87]בין אכל בין לא אכל:@NO MB@

(ו) [88]שבועה שלא אוכל נבלה ושחוטה, [89]או אפילו אמר: שבועה שלא אוכל, סתם, חלה השבועה(ז) גם על הנבלה. [90]וכן אם אמר: שבועה שלא אוכל תאנים, וחזר ואמר: שבועה שלא אוכל תאנים וענבים, חלו שתי השבועות(ח) על התאנים[91]. הגה: [92]הנשבע לקדם מקה פלונית, מס תלמה על הפסח, ומחר כך נשבע שלמ לקדמה, שבועה שניה חלה על ידי כולל, שהרי ליתו מחויב(ט) לקדמה רק כשתלמה על הפסח, וכלמו הכי ליתו מחויב. ומס שבועה לשמונה היתה לתועלת המקה, מו ע"י שילוכין, מין לו כח להפקיע זכותה ולפיכך לריך להתיר השניה ולקייס הרמשונה:

(ז) חלה השבועה כו' - כיון שכולל דברים האסורים עם דברים המותרים חלה גם על דברים האסורים מאחר וחלה השבועה על דברים המותרים וכן בתאנים אף על גב דאין שבועה חלה אשבועה כדלקמן (סעיף כ"א), בכולל חייל (ש"ך), נשבע שלא לשחוט פרה זו ולא בנה ביום זה ושחט לשתיהם בו ביום אינו חייב על האחרון ולא הוי כולל, וצ"ע מאד (רע"א).

(ח) שתי השבועות - פי' אפי' השניה דתאנים משום כולל דענבים (ט"ז).

Commented [O10]: ע וד פעם הרע"א, נכון שיש קרבן? ז"ל: א ראיתי להזכיר בכאן דבר אחד והוא לדעתי נקודה נפלאה: כי הנה כבר בארנו פעמים רבות דנהי דקי"ל אין איסור חע"א אם לא בא' מג' פני' כולל ומוסיף וב"א היינו לחייב שתים אבל מ"מ תרין איסורין רביע עליה וביבמות ל"ג נ"מ לקובו בין רשעים גמורים ועפ"ב מהא"ב בהשגות הר"א ז"ל ונ"מ טובא כמ"ש בפריי לי"ד צ"ח איסורין מבטלין למ"ש רבינו הגדול התב"ש ז"ל. והשתא חזינא למ"ש הש"ך שם בי"ד רל"ח ה' דנ"מ למי שנשבע על נבילה דאין חל וכשהוא חולה אח"כ א"צ להתיר דאין השבועה חלה ש"מ דסובר דאין איסור חע"א ואף תרין איסורין אין רביע כלל והוא פלא בעיני וצ"ע לדינא טובא. גם לענין טכ"ע צ"ע ואי"ה בתמ"ו אבאר עוד דנ"מ בע"פ אחר חצות:

---

[80] שבועות כג ע"ב, למב"ס שבועות פ"ה ה"ז–ח.
[81] למב"ס שבועות פ"ה ה"ז.
[82] עי' לעיל הערה .
[83] עי' לקמן סי' רלט סק"(כה), שזה נלמד מריבוי לפי צד א'.
[84] שם ה"ח.
[85] עי"ש בתוס' ד"ה דמוקי: ואפילו לר"י הסובר (יומא עג ע"ב) חצי שיעור אסור מן התורה ובכל שהוא נמי מושבע ועומד הוא, אמנם כיון דליכא אלא איסור בעלמא לאו מושבע ועומד חשיב ליה.
[86] שבועות כט ע"ח, למב"ס שם הי"ב.
[87] שבועות כט ע"ב.
[88] שבועות כב ע"ב.
[89] רש"י שם כל ע"ח ד"ה ה"ג.
[90] שבועות כל ע"ב.
[91] עי' לקמן סק"(יח).
[92] שו"ת הר"ן סי' עד.

(ט) שהרי אינו מחויב כו' – במקורם של דברים איתא: מאחר והשבועה הראשונה היתה להנאת חבירו, אחר שאמר "כל זמן שיבקשנו פלוני", וגם נראה שאותה שבועה היתה על תנאי שידוכין שהיה בינו לבין האשה, ואין לו זכות להפקיע זכות אחרים, לפיכך יהיה נשאל על השניה, אבל הרמ"א הבין את זה בלשון "או", ועיקר כרמ"א שבכל צד יש לה תועלת בו, ולכן אין לו זכות לבטלו (ט"ז), ומתוך שחלה באותו זמן שאינו מושבע לקדשה חלה גם כן כשהוא מושבע לקדשה (ש"ך), עי' ט"ז, ועיקר דבמקורם של דברים מחדש ב' הלכות: א', שהראשונה קשה להתיר מפני שהיא לתועלת חבירו. ובהשניה אין ספק בהתירה, אלא השבועה השנית היתה על תנאי שדוכין עם אשה אחרת, נמצא בלא שבועה הראשונה היה משועבד לה לקדשה לשנית ע"י השדוכין, ואין לו זכות בשבועה השני' להפקיע זכות השדוך הראשון, דומה למש"כ לעיל (סי' רלד סס"ז), ומפני שני טעמים אלו פסק שיהא נשאל על השניה ולא על הראשונה (ב"מ).

(ז) [93]אמר: קונם אשתי נהנית ליי) אם אכלתי היום, ואכל נבילות וטריפות, אשתו אסורה, דחשיב שפיר אכילה:

(י) אשתי נהנית לי – פי' לשון זה "שלא תהנה ממני" (עי' לעיל (סי' רלה ס"ב), ועוד יש לומר ד"שאני לא אהנה ממנה" ועל כן סיים בסתם אשתו אסורה על שני הדרכים האלו[94] (ט"ז), וי"א דעיקר "שלא אהנה ממנה", וה"ה לענין שבועה שאם אמר "שבועה שאוכל" ואכל אוכלים שאינם ראוים לאכילה או שתה משקים שאינם ראוים לשתיה או שאכל נבילות וטרפות וכיוצא בהן פטור משבועת ביטוי, אבל אם אמר "שבועה שלא אכלתי" ואכל דברים שאינם ראוים לאכילה או נבלות וטרפות חייב, שאכילתן שמה אכילה, שהן חשובין אצלו שכבר אכלן, אבל להבא שנשבע שלא יאכל ונקרה מקרה ואכלן אינה אכילה, וכל זה שייך נמי לענין קונם כשתלה הנדר באוכל ולא אוכל (ש"ך)[95].

(ח) [96]אמר: שבועה שאוכל היום, ואכל עפר, יצא ידי שבועה דהא אחשביה אכילה(יא):

(יא) דהא אחשביה אכילה - דודאי כדי לקיים שבועתו עשה כן, אבל דאם כבר אכל היום עפר ואמר "קונם דבר פלוני עלי אם אכלתי היום", לא נאסר בדבר פלוני, שזה לא נחשב אצלו אכילה, וכן מוכח מזה דלעיל (סעיף ז) הביא נבלות וטריפות דהם באמת בר אכילה אלא שהם אסורים, אבל עפר לא (ט"ז), עי' ט"ז ועי' עי' ש"ך סק"(י) (ב"מ).

(ט) [97]שבועה שלא אוכל, ואכל עפר, פטור, שאינו בכלל אכילה סתם. ואם פירש: שלא אוכל עפר, ואכלו, חייב בכזית. ובפחות מכזית, פטור אבל אסור(יב). וכן שבועה שלא אוכל חרצן, פטור אבל אסור על פחות מכזית:

(יב) פטור אבל אסור – י"א משום חצי שיעור (ט"ז), י"א משום ספק, כיון שאנשים לא אוכלים אותו, כוונתו ב"כל שהוא" או לא, ולכן פטור ממלקות שאין לוקין מספק ואיסורא מיהא איכא וכן בחרצן (ש"ך).

(י) [98]שבועה שלא אוכל כבר זו, חייב על כל כזית וכזית שיאכל ממנה, ואסור אפילו בכל שהוא. שבועה שלא אוכלנה(יג), אינו חייב עד שיאכל כולה, אבל אסור אפילו בכל שהוא(יד). ומכל מקום אם שייר(טו) ממנה פחות מכזית, חייב כאילו אכלה כולה. הילכך אם אמר: שבועה שלא אוכלנה, ואחר כך אמר: שבועה שלא אוכל כבר זו, גם השניה חלה, שמתחילה לא נשבע אלא על כולה, אבל מקצתה יכול לאכול, ואח"כ נשבע על קצתה. וכשאוכל כזית ממנה, עבר על השניה. וכשגומר לאכלה, מתחייב בראשונה:

(יג) שבועה שלא אוכלנה כו' – וי"א בין שאמר "שלא אוכלנה" בין שאמר "ככר זה" אינו חייב עד שיאכל כולה (ש"ך).

(יד) אבל אסור אפילו בכל שהוא – קשה, שכן איתא לקמן (סעיף ט"ו) בשבועה שאוכלנה ונשרף מקצתה אמרינן שאין צריך לאכול המותר ומשמע דאפילו איסורא ליכא אם לא

---

[93] שבועות כב ע"ב.
[94] עי' גר"א לעיל הערה .
[95] עי' לקמן סק"(יא).
[96] שבועות כב ע"ב, לש"ך פ"ג סי' ה, למכ"ס שבועות פ"ה ה"ה–ו.
[97] שבועות כב ע"ב.
[98] שבועות כז ע"ב.

Commented [O11]: כ אד מסובך לבדוק אם יש גרסא טובה באוצר החכמה.

Commented [jl12]: ל בדוק אם אני צודק עי' לעיל

Commented [jl13]: א ינו חייב עד שיאכל כולה – לבדוק ר"ן בפנים
ועי' לקמן ש"ך סקי"ח שלא הבאתי את דבריו שם שיש תוס' שחולק על הר"ן שבשבועה שלא אוכל זה כזית, ושאוכל זה כולה, ותוס' סובר ששניהם כזית

יאכל המותר וזה דומה למי שנשבע בפירוש ש"לא יאכל כזית ככר", דלא מיתסר בחצי שיעור, וצ"ע (ש"ך), עי' ש"ך ש"לא יאכל כסית ככר", וקשה הרי זה ראוי להצטרף לשיעור (ב"מ).

(טו)ומכל מקום אם שייר כו' – וי"א דאינו חייב עד שיאכל כולו (ש"ך).

(יא) [99]אמר: שבועה שלא אוכל ככר זו, שבועה שלא אוכלנה, אין השניה חלה(טז), שאי אפשר(יז) לו לאכול כולה אם לא שיאכל מתחילה מקצתה:

(טז)אין השניה חלה כו' - ומ"מ אם נשאל על הראשונה חלה השניה, דלא גרע מלקמן (סעיף כ"א) (ש"ך), וכן אם אמר שבועה שלא אוכל היום וחזר ונשבע על הככר שלא אוכלנה ואכלה כולה באותו יום אינו חייב אלא א', וי"א דשבועה שניה חלה, שבתחלה לא נשבע אלא ליומו ולבסוף נשבע על אותו ככר לעולם, וי"א דמ"מ לגבי אותו יום אין כאן תוספת ואינו חייב אלא א' (רע"א).

(יז) שא"א כו' - הלכך אין מקום לשניה לחול שכבר הוא מושבע על כל כזית וכזית ממנה (ש"ך).

(יב) [100]שבועה שלא אוכל תשע, וחזר ואמר: שבועה שלא אוכל עשר, אין השניה חלה(יח). [101]אמר שבועה שלא אוכל תשע אלו, שבועה שלא אוכל עשר, גם השניה חלה(יט). ואם אכל תשע אלו ועוד אחד, עובר על ב' השבועות:

(יח)אין השניה חלה - שאי אפשר לאכול עשרה אא"כ אוכל תחילה תשעה, והוא נשבע כבר על תשעה (ט"ז).

(יט)גם השניה חלה - כשאומר "ט' אלו" ו"שבועה שלא יאכל י' דעלמא", הנהו י' דעלמא אי אפשר שיהיה בהן הני ט' שנשבע עליהם תחלה, שהרי מאלו ט' נשבע כבר ולא חלה. נמצא דאם אכל ט' אלו וי' דעלמא, היה חייב ב'. הלכך אם אוכל ט' אלו וא' דעלמא, ה"אחת" הזה, יש לו לצרף לט' דעלמא, שאם היה אוכל עוד ט' דעלמא הוי חייב עליה, ואם כן מתוך שחל על עשרה דעלמא גם חל על ט' אלו, שיצטרף ה"אחת" הזה לט' אלו, בענין שיעבור על ב' שבועות. וצ"ע אם אכל ט' אלו וי' דעלמא אם חייב על ג' שבועות דומה לתאנים וענבים דאם אכל ג"כ הענבים חייב ג', ב' על התאנים וא' על הענבים (ט"ז וש"ך).

(יג) [102]שבועה שלא אוכל עשר, שבועה שלא אוכל תשע, יש כאן שתי שבועות. ואם אכל ט', עובר על השניה, וכשאוכל העשירית, עובר גם על הראשונה. והני מילי שלא נדר מכברות ידועות, אבל אם נדר מכברות ידועות, אינו חייב אלא אחת, שהרי בשבועה ראשונה נאסר בכל אכילה ואכילה שבהם: @NO MB@

(יד) [103]שבועה שאוכל ככר זו(כ)(כא), מקצתה נמי במשמע, שנשבע על כל כזית וכזית ממנה שיאכלנה. לפיכך נשרף מקצתה, חייב לאכול המותר, שהרי יוצא בו ידי שבועתו שנשבע על כל כזית וכזית ממנה שיאכלנה. ומיהו כשהיא לפנינו, צריך לאכול כולה:

(כ) שבועה שאוכל ככר זה - כצ"ל [שהיה גירסא "שלא אוכל ככר זו"] (ט"ז).

(כא) שם - מי שנשבע לתת לחבירו סך כך וכך ולא השיגה ידו אלא למקצת אותו הסך, מחוייב לקיים שבועתו במה שהשיגה ידו, ואין לומר כיון שלא יכול לקיים שבועתו כולה, לא מקיים מקצתה, ויש ראיה מהלכה שלנו שכן חלה שבועה על כל כזית וכזית, ה"ה כאן חלה השבועה על כל פרוטה ופרוטה מהסך, דעל כולה ועל מקצתה משתבע כיון דאיכא הנאה במקצתה, ולאפוקי נשבע ללכת למקום פלוני מסויים שאם אינו יכול להגיע שם, שאין לו ללכת למקום שיכול דהא ליכא הנאה באותו מקצת. ולענין מי שנשבע לאכול ככר זה, יכול לפטור את עצמו מהשבועה בכזית ממנה לבד. וא"ת שנשאל אותו, אם דעתו היה

---

[99] שם.

[100] שבועות כח ע"ב.

[101] רמ"ק נדרים פ"ג סי' יט, ר"ן נדרים יח ע"ב ד"ה כללמא.

[102] שם.

[103] רמ"ק שבועות פ"ג סי' טז, ור"ן שסיח ע"ב ד"ה כללמא.

Commented [O14]: , ועי' ר"ן (&). ועיין בהר"ן במה שדחה דעת החולקים על איסור כ"ש דסעיף א' ? לא מצאתי ר"ן כזה

לאכול את כל הככר לא מיפטר עד שאוכל את הכל. וי"ל כגון דאמר "איני יודע מה היה בלבי" או שאמר "כוונתי היתה למה שיהיה מובן מלשוני" (פ"ת * רדב"ז).

(טו) [104]שבועה שאוכלנה, לא יצא ידי חובתו עד שיאכל כולה. לפיכך נשרף מקצתה, אין צריך לאכול המותר(כב), שלא יצא בו ידי חובתו:

(כב) אין צריך לאכול המותר - דעל אכילה כולה נשבע ולא יצא באכילת מקצתה, ומזה רואים במי שנשבע לחבירו לפרוע לו מנה ביום פלוני ואירע אונס שלא היה לו כל המנה, לא כסף ולא שוה כסף באותו יום שהגביל לו, שפטור מן השבועה, כיון שלא יכול לקיים כמו שנשבע. עוד יש ללמוד מזה במי שנשבע לפרוע מנה ביום פלוני, ואם יעבור על השבועה יתן קנס י' זהובים, ופרע לו המחצה, שחייב לו הקנס כולו, כיון שהשבועה היתה על כל הסך דוקא. ואם אמר בלשון זה "שבועה שאשלם לך מנה ביום פלוני ואם לא אשלם לך המנה אתן לך הקנס י' זהובים", ונתן לו המקצת, נותן לו הקנס לפי ערך מה שעבר (ט"ז), עי' רדב"ז הוב"ד לעיל סק"(כא) (רע"א), עי' ט"ז, עי' חו"מ (סי' צז ס"ל) שלא מסדרים חוב למי שנשבע לפרוע את החוב, צ"ל דמיירי ההיא דסדור דבמה שמסדרין לו יש בו כדי לפרוע כל החוב דאי לא כיון דאינו יכול לקיים שבועתו אף אם לא יסדרו לו נמצא דאין כאן חיוב שבועה כלל ולמה לא יסדרו לו, ואפשר לחלק בין מתנה לחוב דהיכא דחייב ר' זוז ונשבע לתת אותם ליום נועד חייב ליתן כל מה שיש לו אף שאינו יכול לקיים שבועתו בהחלט, לפי שהשבועה חלה על חיוב הפרעון וכי היכא דחיוב הפרעון הוא על כל פרוטה ופרוטה שיש לו ה"נ חיוב השבועה חלה על כל פרוטה ופרוטה. אבל בנשבע ליתן מתנה ר' זוז אפשר דאם אין לו ר' אינו חייב ליתן מה שיש לו. ויש מי שהורה שמי שנשבע לפרוע לחבירו סך ידוע ואינו יכול לפרוע ויכול לפרוע מקצת חייב הוא לפרוע אותו מקצת דעל כולה ועל מקצתה נשבע כיון דאיכא הנראה במקצת וכו'. ומדבריו משמע דלא שאני ליה בין מתנה לחוב (פ"ת * מל"מ), ויש חולקים על הט"ז בזה וצריך לשלם מה שיש לו [עי' ש"ך סי' עג ס"ח ד"ה וי"א דאפילו] דעיקר השבועה בכיכר על הזמן, וכאן עיקרו על הפרעון והזמן רק מזרז שכל פרוטה יש בו חיוב לשלם ומה שנשבע לפרוע כולו היה לזרז עצמו בכל הפריון אבל היתה דעתו גם על פרעון מקצת דעיקר שבועתו היתה לקיים מצותה פריעת חוב והמצוה במקצתו כמו בכולו (פ"ת * שמן רקח).

(טז) [105]שבועה שאוכל ככר זו(כג), ואח"כ אמר: שבועה שלא אוכלנה(כד), הראשונה שבועת ביטוי והשניה שבועת שוא[106], שנשבע לבטל את המצוה[107] לעבור על שבועתו ועבר מיד אפילו אם לא יאכלנה, ואם יאכלנה, קיים שבועתו הראשונה ואינו עובר אלא על השניה. [108]הלכך מוטב שיאכלנה(כה), כדי שלא יעבור גם על הראשונה. ואם אמר: שבועה שלא אוכל ככר זו, שבועה שאוכלנה, מיד עבר על השניה, ואם יאכלנה יעבור גם על הראשונה, הילכך מוטב שלא יאכלנה, כדי שלא יעבור גם על הראשונה. [109]צבור שהחרימו על דבר, ואחר כך החרימו על הפכו, אם לא התירו החרם(כו) הראשון קודם שהחרימו השני, אין השני כלום. (ועיין לעיל סי' רכ"ח סעיף ל"ה(כז)):

(כג)שאוכל ככר זו כו' - ע"ל (סקי"ח?) (ש"ך), נשבע לחבירו שלא יצא מדיבורו וקודם שיגיע דבר חבירו נשבע הוא על איזה דבר בסתם שהוא נגד מה שצוה עליו חבירו אח"כ לא חל השבועה השניה, אבל אם הדבר שמדובר בו, לא היה בעולם בשעת השבועה הראשונה ורק בשבועה שניה, אז כן חלה (רע"א * ראנ"ח).

(כד) שבועה שלא אוכלנה - כל שכן אם נשבע אחר כך ש"לא יאכל ככר זה", דלעולם כל שהשבועה האחרונה נגד הראשונה, יקיים הראשונה ולא האחרונה (ש"ך).

(כה) הלכך מוטב שלא יאכלנה – עי' חו"מ (סי' עג ס"ה)[110] ודברי שם (ט"ז).

---

[104] שם.

[105] נלקיס כט ע"ח.

[106] עי' חו"מ סי' עג ס"ה שכתוב שמכין עליה מכת מרדות. [עי' מלואים אות ה.]

[107] עי' לעיל הערה .

[108] רי"ף נלקיס יג ע,ח, רמ"ש שם פ"? סי' כל.

[109] שו"ת הרמ"ש כלל ז' סי' ו.

[110] עי' מלואים אות ה.

(כו) אם לא התירו החרם - וכן שבועה על חרם וחרם על שבועה וי"א דחלים זה ע"ז (רע"א).
(כז) וע"ל סימן רכ"ח סל"ה - כן צריך להיות [יש גרסא "ת"ת"] ועי' שם סק"? (ט"ז), ועמ"ש שם סקצ"ד? (ש"ך).

(יז) [111]מי שנשבע על דבר, וחזר ונשבע לבטל שבועה הראשונה, ונשאל על שבועה ראשונה, יש להסתפק(כח) אי אמרינן שנפטר מידי שבועת שוא ותחזור שבועה שניה משבועת שוא לשבועת ביטוי, כיון שמצאה מקום לחול:

(כח) יש להסתפק כו' – או נימא מיד שנשבע השניה עובר משום שבועת שוא ושוב אינו נפטר אח"כ בשאלה על הראשונה ואין בשניה חיוב משום ביטוי (ט"ז), קשה על המחבר דלקמן (סעיף כא) וכן לעיל (סי' רכט סי"ג) פסק שחלה השבועה השניה, וכאן כתב דיש להסתפק בדבר, ואפשר דעת המחבר לחלק דשאני הכא כיון דהשבועה הב' היא נגד השבועה הא' וצ"ע, ועוד קשה דבחו"מ (סי' עג ס"ה)[112] בנשבע שבועה שניה לפרוע לבטל הראשונה אם ימצא פתח לשבועה הראשונה ויתירוה לו ימכור ויקיים שבועה שניה. אלא צ"ל דיקיים שבועה ב' מטעם שמחויב לפרוע, ולא מטעם שבועתו וצריך עיון, ומ"מ לענין דינא נראה דאם התיר הראשונה יש להתיר השבועה שניה גם כן (ש"ך), וי"א דמקור דברי השו"ע לעיל (סט"ז) הוא מן הירושלמי דאין תקנה להשבועות שוא מדכתב "מוטב וכו'", ולא כתב תקנה שישאל על הראשונה ותעשה השני בטוי ויקיימנה. ומה שהש"ך מדמה סעיף זו לסעיף ט"ז קשה, ועיקר דאינו דומה, ועי' לקמן סי' רלט סק"(מ), דכל נדר או שבועה שלא חלה בשעה שיצאה מפיו לא חלה אחר כך[113] (ב"מ).

(יח) [114]הנשבע לפרוע לפלוני מנה בחדש אדר, ואחר כך נשבע לפרוע לאחר באותו זמן, וכתב בשטר הראשון: כל זמן שיתבענו(כט), וכן בשני, ועכשיו בא השני לתובעו, כל זמן שלא תבעו הראשון, חייב לפרוע לשני(ל), שהרי מצאה השבועה מקום לחול. אך אח"כ יש לו לקיים הראשונה, אם יכול:

(כט) כל זמן שיתבענו כו' – עי' חו"מ (סי' עג ס"ו) מי שנשבע לפרוע לחבירו חייב אף על פי שלא תבעו לפרוע מדהוצרך כאן לומר שכתוב בפירוש "כל זמן שיתבענו", ודלא כסמ"ע שם[115] (ט"ז).

(ל) חייב לפרוע לשני - אף על פי שאין בידו אלא כדי לפרוע לא', ועי' בחו"מ (סי' עג ס"ו) (ש"ך).

(יט) [116]נידוי או איסור חל על השבועה, והאומר: קונם אשתי אסורה לי אם לא אוכל היום נבילות וטריפות, אם לא אכל, אשתו אסורה. וכן אם אמר: הרי הוא מנודה אם לא יאכל

---

[111] קו"ת הרקנ"ח ח"ו סי' תקנ.

[112] עי' מלואים אות ה.

[113] עי' רע"א לקמן סכ"א (לא הבאתי דבריו) שלומד שהשבועה תלוי ונוחת כאשר הותר השבועה הראשונה.

[114] קו"ת הרקנ"ח ח"ו סי' תקעח.

[115] ז"ל השו"ע: הנשבע לחבירו לפורעו קודם שיעבור זמן פלוני, אף על פי שלא תבעו בתוך הזמן, עדיין השבועה במקומה עומדת.
מאיר המשפט: עדיין השבועה במקומה כו' – פי' ולא אומרים שכיון שעבר הזמן, ולא תבעו, בטל השבועה, אלא כל זמן שיתבענו, חייב מכח השבועה לשלם לו, כי הזמן נעשה לזרז ושימהר לפרעו ועיקר השבועה היא על הפרעון (סמ"ע), עי' סמ"ע ואף שנשבע לפרוע לזמן פלוני סתם, אין חומר השבועה מחייבו לשלם מעצמו עד שיתבענו המלוה, אף אם הוא בעיר (ש"ך), וכן כשהשביעו חבירו לתועלת חבירו נוקטים שהשבועה תלויה אם יתבענו וכל זמן שלא יתבענו אינו עובר (ש"ך * תורת אמת), עי' סמ"ע ויש חולקים וס"ל דהנשבע לפרוע לחבירו חוב שעליו ליום פלוני, אם חבירו בעיר ביום פלוני ולא פרע לו עבר על שבועתו אפילו שלא יתבענו חבירו, ומקור דברי השו"ע מדובר באומר "כל זמן שתתבענ", וע"כ אמר כן זה כדי שישלם תוך הזמן, ואין ידוע איזה זמן ושייך כן אפילו רגע אחד קודם הזמן הקבוע (ט"ז), עי' סמ"ע וש"ך, אבל בט"ז חולק וס"ל דחומר השבועה מחייבו לשלם בלא תביעה, וכן משמע ביו"ד (סי' רכח סל"ט) (קצה"ח), ראובן שהשליש שט"ח ביד שליש דלא כאסמכתא, באם שיעבור הזמן ולא יעמיד לחבירו הסחורה שהתחייב עצמו להעמיד לזמן המוגבל, שיתן השליש השט"ח לחבירו בלי שום פקפוק בעולם, וכשבא הזמן לא תבע חבירו הסחורות, ואח"כ בא חבירו שיתן לו השליש השט"ח. פטור ראובן מאחר שלא תבע חבירו הסחורות באותו זמן, אמנם חבירו מחויב לקבל הסחורה אף לאחר זמן המוגבל (פ"ת).

היום נבילות וטריפות, אם עבר היום ולא אכל, הרי הוא מנודה, [117]ואין זה מתנה על מה שכתוב בתורה, שאומרים לו: לא תאכל, ותתנדה:@NO MB@

(כ) [118]נשבע על כבר זה שלא יאכלנה, ואכלו, ואפילו כולו, נשאל עליו ונפטר משבועתו(לא)[119]:

(לא) נשאל עליו ונפטר - שהחכם עוקר השבועה מעיקרה וכאילו לא היתה (ש"ך), י"א דוקא במקום שיש עונש קרבן או מלקות אבל במזיד ולא התרו בו אינו נשאל עליו ויש חולקים, שכן אין מלקות בזה"ז ואעפ"כ פסק כאן בש"ע להלכה (רע"א), וי"א דאין היתר באכלו כולו בזה"ז דליכא מלקות, וכן דעת הרמ"א (לעיל סי' רל) ומה שלא הגיה הרמ"א כאן, היינו כי מה הפסד בהתרת שבועתו אולי הלכה כצד שמועיל התרה (פ"ת).

(כא) [120]שבועה שלא אוכל כבר זה, שבועה שלא אוכל כבר זה, אין השניה חלה(לב). [121]ואם נשאל על הראשונה, חלה השניה(לג):

(לב) אין השניה חלה – עי' לעיל (סי' רכט ס"ג סק"?) (ט"ז), עי' לקמן (סי' רלט סי"ג סקכ"ז?) (ש"ך), וה"ה אם אסרו תחילה בנדר אין השבועה חלה עליה (ב"מ).

(לג)חלה השניה – טעם הדבר שהחכם עוקר הנדר מעיקרו וכאילו לא היתה השבועה הראשונה כלל ונמצא שניה חלה למפרע אבל בהפרת הבעל דמיגז גייז ואינו עוקר הנדר מעיקרו אף שהפר הראשונה אין השניה חלה (ש"ך).

(כב) [122]הרי שאכל באותו היום, ואמר: שבועה שלא אכלתי היום, שבועה שלא אכלתי היום, יש כאן עונש(לד) שתי שבועות לשקר:

(לד) יש כאן עונש כו' - דלא אמרינן אין שבועה חלה על שבועה אלא בשבועת ביטוי דלהבא שחוזר ואוסר עליו את האיסור וה"ל נשבע לקיים את המצוה, אבל בשבועה שלעבר משנשבע שבועה הראשונה יצתה מפיו לשקר והלכה לה והשניה שבועה אחרת היא לעצמה וחייב עליה (ש"ך).

(כג) [123]מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה, אפילו בשבועות, לפיכך אם נשבע ליתן שום מתנה(לה), יכול ליתנה כך:

(לה) ליתן שום מתנה - דוקא לעשיר אבל לעני או לצדקה לא כדלקמן (סי' רנח סק"Error! Reference source not found.) (ש"ך), עיין סמ"ע (סי' רמא ס"ו)[124], ומשמע מהש"ך לא כך (ב"מ), וי"א שכל דברי הש"ך בנויים על שיטתו שאמירה לגבוה כמסירה להדיוט גם לעניים, ולכן אין צורך של כתיבה ומסירה בשט"ח הניתן לעניים, ועי' רמ"א סי' רנח ס"ו שצריך כתיבה ומסירה, ולפי זה מהני גם כן מתנה על מנת להחזיר ולכן הרמ,א השמיט זה בצדקה (פ"ת * פתח הבית).

סימן רלט – נשבע על דבר שאין בו ממש או לבטל המצוה, ובו י"ז סעיפים:

(א) [125]דין השבועה כדין הנדר לכל דבר, בין לענין שצריך שיוציא בשפתיו [126]בין לענין(א) שנתכוין לומר פת חטים ואמר פת שעורים או פת סתם, [127]בין שהולכין(ב) בה אחר לשון

---

[116] שו"ת הרשב"ם ח"מ סי' תרמח.

[117] גיטין פד ע"ב.

[118] שבועות כח ע"ח, רי"ף שם יח ע"ב, רמ"ם שם סי' יז.

[119] עי' לעיל הערה . ועי' הערה 120 ואולי עיקר מקומו כאן.

[120] שבועות כז ע"ב.

[121] שם ונלריס יח ע"ח.

[122] שבועות כח ע"ב רש"י שם ד"ה הרי.

[123] שו"ת הרמ"ם כלל ט' סי' ח, ריב"ש סי' ג.

[124] ז"ל הרמ"א: הנודר לחבירו ליתן לו מתנה לא מהני אם נותן לו על מנת להחזיר.
וזה תמצית דברי הסמ"ע: היינו דוקא בזה דנדר ליתן לחבירו שמשמע שנדר על דעת חבירו, משו"ה צריך ליתן לו מתנה גמורה, אבל נדר או נשבע סתם ליתן מתנה, יכול ליתן אפילו על מנת להחזיר וכמ"ש המחבר (יו"ד סי' רלח סכ"ג).

[125] רמב"ם נלריס פ"ל ה"ה.

בני אדם, [128]בין לענין הקמתה וביטולה(ג), [129]בין לענין תנאי(ד). [130]ויש אומרים שכשם שנדרי(ה) זרוזין והבאי ואונסים [131]ושגגות מותרים[132], הוא הדין לענין שבועה, [133]והוא שכשנשבע שבועת הבאי לא יהא מעמיד דבריו(ו) לומר שודאי ראה באותו דרך כיוצאי מצרים, דאם כן אסור הוא. [134]וי"א דשבועות הבאי בכל גוונא אסורות. ומדברי הרמב"ם(ז)[135] נראה דשבועות זירוזין אסורות. וגם בשאר שבועות(ח) נראה מדבריו שאף על פי שפטור מקרבן, אסורא מיהא איכא(ט). הגה: [136]יהולי קגנב לעובד כוכבים וחייבוהו ליקבע במעמד קמר היהולים, ווועיס קנקבע לקקר, יכופוהו קיתפקר עס העובד כוכבים ולמ יקבע לקקר, מפילו מס היה למוס(י) על הקבועה, הומיל ויש חילול השם בקבועתו. [137]ומס היה למוס וליכא חילול השם(יא) בדבר, מבטל הקבועה בלבו(יב), הומיל והוא למוס בקבועה, כללעיל סי' לל"ב[138]:

(א) בין לענין שצריך שיוציא בשפתיו בין לענין כו' - כדלעיל (סי' רי ס"א) (ש"ך).
(ב) בין שהולכין כו' – עי' לעיל (סי' ריז ס"?) וכן שהולכין אחר כוונת הנודר כדלעיל (סי' ריח ס"?) וכן לכל שאר דברים (ש"ך).
(ג) בין לענין הקמתה וביטולה - כדלעיל (סי' רכד ס"? וסי' רלד ס"?) (ש"ך).
(ד) בין לענין תנאי - לעיל (סי' ריא ס"?) (ש"ך).
(ה) שכשם שנדרים כו' – כדלעיל (סי' רלב ס"?) (ש"ך).
(ו) לא יהא מעמיד דבריו - כגון שיאמר "יאסר ככר זה עלי בשבועה אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים", ואומר בפירוש שאינו מתכוין להבאי בדרך הפלגה, אלא שודאי ראה, אז הככר אסור (ש"ך), גם בנדרים הדין כן כדברי הרמ"א לעיל (סי' רלב ס"ד) (ש"ך), וה"ה אם מעמיד דבריו בשבועות זירוזין, ואחרים שחייב (ש"ך * פרישה).
(ז) ומדברי הרמב"ם כו' - ולעיל (סי' רלב ס"?) כתבו המחבר והרמ"א בסתם שלא כדברי הרמב"ם (ש"ך).
(ח) וגם בשאר שבועות - משמע דגם בשבועות אונסים איסורא איכא וצריך התרה אם נשבע לאנס שיאסרו עליו פירות פלוני אם אינן מבית המלך יש להתיר ולא יעבור ועיקר שזה מותר ואין צריך התרה, ועי' לעיל (סי' רלב סי"ד) (ש"ך).
(ט) איסורא מיהא איכא - כלומר וכשנשבע יש להתירה, אבל אין ר"ל דאסור לכתחלה לישבע, דזה פשיטא דגם בנדרים אסור כדלעיל (סי' רלב סי"ג) (ש"ך).
(י) אפילו אם היה אנוס כו' - פי' שהוא אנוס בשבועה מחמת ערכאותיהם, שאם לא ישבע, ידונו אותו במיתה כדיניהם, מ"מ כיון דיש לו ויוכל להתפשר, יעשה פשרה, שלא יתחלל ש"ש כו', אבל אם אין לו במה להתפשר, אנוס גמור הוא, ואף בדאיכא חילול השם ישבע ומבטל השבועה בלבו, ועי' לעיל (סי' קנז ס"?) שאין מחויב להרג ולא לעבור, ומיהו יש לסייעו בכל מה דאפשר גם בשל אחרים כדי שלא יתחלל שם שמים (ש"ך).
(יא)ואם היה אנוס וליכא חילול השם כו' - כלומר שהוא אנוס מחמת ערכאותיהם וליכא חילול השם, אף על פי שיש לו ויוכל להתפשר, מבטל השבועה כו' (ש"ך).

Commented [O15]: ע' הערה מס' רכח האם זה נוגע לכאן בכלל?

Commented [jl16]: כ הו ה"וכו'?

---

[126] לעיל סי' רי ס"ק.
[127] לעיל סי' ריז ס"ק.
[128] לעיל סי' רלג ורלד וסוף סי' רי.
[129] לעיל סי' ריק, רמב"ם קסד? פ"ב ה"ו.
[130] רמ"ק נדרים פ"ג סי' ו.
[131] נדרים כה ע"ב ר"ן ד"ה כקס וד"ה היכי, רמ"ק קס סי' ו, שו"ת הרקב"ק ח"ג סי' קב.
[132] עי' לעיל סי' רלב ס"ו.
[133] רמ"ק קס.
[134] תוס' קבועות כט ע"ק ד"ה בלומר.
[135] רמב"ם קבועות פ"ג ה"ק–ה.
[136] שו"ת מהר"ם מרוטנבורג לפוס לבוב סי' רלג, הגהות מקרי קבועות פ"ד סי' ק.
[137] דברי עצמו.
[138] עי' לעיל סי' רכח סק" בפ"ת, ובהערה שם.

(יב) מבטל השבועה בלבו – עי' מש"כ לעיל (סי' רלב סי"ד סקכ"ז?) (ט"ז), עיי"ש דברי (סק"?) (נקה"כ).

(ב) [139]תקיעת כף[140], דינה כדין שאר שבועות ויש לה התרה[141]. [142]ולכתחלה לא יתירה רק במקום שמתירין שבועה, וע"ל סימן ר"ג וק"ל[143]. [144]והני מילי כשהיא דרך שבועה, אבל כשהיא כדרך הסוחרים שתוקעים כפם זה לזה לקיים המקח, אין לה דין שבועה כלל(יג). הגה: [145]הגביה ידו ואמר: אני תוקע כפי לשמים או לעורי, כיון התרה. הנותן תקיעת כף לחבירו, ותלה בדעתו(יד), יכול למחול לו. ואם לא תלה בדעתו, רק עשאו דרך שבועה, לא יוכל למחול לו ובעי התרה(טו):

(יג) אין לה דין שבועה כלל - כמ"ש בחו"מ (סי' רא ס"?) (ש"ך).

(יד) ותלה בדעתו כו' - ע"ל (סי' רכח סל"ז סקצ"ח? וסי' רלא סק"א-ב?) (ש"ך).

(טו)ובעי התרה – עי' קצה"ח (סי' פז סל"ד ד"ה התוקע כפו)[146] שמחלק דתקיעת כף לשעבר לא הוי כמו שבועה, ואם אמר תחלה "אני נותן תקיעת כף" הוי ענין שבועה (רע"א), אחד שתקע כפו לחבירו על דבר מה ותובע אותו שיקיים תקיעת כפו שהוא במקום שבועה והנתבע משיב שלא נתן לו ת"כ שהיא שבועה רק מה שמנהג סוחרים ליתן זה לזה, עי' רמ"א (חו"מ סי' פא סכ"ח)[147] כל שלא יאמר בפירוש אני נותן לך תקיעת כף לא הוי לשון שבועה כי לשון ת"כ הוי שבועה כדכתיב כל העמים תקעו כף תקעת לזר כפיך ומ"מ במקום שנוהגין לקנות ע"י כך הא קניה גמורה (ועי' חו"מ סי' רא ס"ב), וא"כ בנדון דידן כיון שאמר שלא הי' בדעתו לשום שבועה ולא הזכיר כלל לשון ת"כ אין כאן שבועה כלל דל"ל שישביע על זה אלא יזהירו אותו ב"ד על שבועתו כמש"כ הרמ"א (חו"מ סי' פז סל"ד)[148] וישבע על כך שלא היתה כוונתו בתורת ת"כ שהוא שבועה (רע"א * שבו"י), אין לתקיעת תכף דין שבועה (רע"א * ש"י למורא), אין לו שום חיוב אלא משום שארית ישראל לא יעשו עוולה [דלא כטור – שי למורא], ואין בו משום מחוסר אמנה (רע"א * תשב"ץ), לא החמירו בתקיעת כף אלא כשנותן תקיעת כף לאדם לעשות לו דבר לאותו אדם בעצמו (רע"א * ש"ך)[149].

(ג) [150]שבועה חלה(טז) על דבר שאין בו ממש, כגון שנשבע שלא יישן או שלא ידבר. הגה: [151]נידוי(יז) יש לו דין שבועה. [152]וי"א דלנין לחומרא, שחל על כל דבר שחל עליו השבועה ועל כל דבר שחל עליו הנדר:

---

[139] מהרי"ק נב, תשב"ץ ח"כ סי' קמא.?

[140] עי' מלואים אות ו. כל שלא יאמר בפירוש "אני נותן לך תקיעת כף" לא הוי לשון שבועה (שבו"י ח"ג סי' קנב). אם יש מכשול רב והפסד מרובה בדבר ויבא בכך לעבור מוטב כו' ויתירנה חכם כי קצת הדעת מכרעת דלא חמירא משבועה ולא נהגו הדורות להחמיר בה יותר אלא להקל ולהמנע מעונש שבועה ועוד אפילו לצד המחמיר כל מה שהחמירו קצת כנ"ל מיירי שנעשה טובה לנותן תקיעת כף כדי שיתן ת"כ אבל איש שנתן תקיעת כף לאשתו שלא ישא אשר אחרת אחרי מותה הרי לא נעשה לו טובה לבעל אלא הוא עצמו התחיל לנחם ולדבר על לבה אין להחמיר יותר משאר שבועה (שארית יוסף נט). ועי' חת"ס הוב"ד בפ,ת סי' רכח סק" וסק".

[141] עי' מלואים אות א.

[142] מרדכי שבועות תשנז, שו"ת מיימוניות הפלאה סי' ג.

[143] י"א דתקיעת כף אין לה התרה אלא על דעת מי שתקע לו (ט"ז חו"מ סי' קכט ס"ה), ועיי"ש בט"ז שלא היה לשו"ע ורמ"א שו"ת המהר"ם הזה.

[144] @?

[145] מרדכי שבועות שם.

[146] הוב"ד במלואים אות א.

[147] הוב"ד במלואים אות א.

[148] הוב"ד במלואים אות א.

[149] ע"י מהרש"ם ח"ו סי' קסא שאם כתב בשטר שידוכים ת"כ הרי אי אפשר לעשות בין החתן וכלה ולכן אין מחייב. ועי' דבריו ח"ה סי' כו שאפשר לעשות תנאי בת"כ, וזה לא סותר את דברי החת"ס (יו"ד סי' רכ), שזה לא מסקנתו שם.

[150] שבועות כה ע"א.

[151] תשב"ץ ח"א סי' לד.

(טז)שבועה חלה כו' - שהשבועה חלה על גוף האדם והגוף יש בו ממש, אבל הנדר חל על החפץ וזה הטעם נמי בחילוק לענין דבר מצוה (סעיף ד', ועי' סי' רטו ס"?), דאין על החפץ חיוב לקיים המצות (ט"ז וש"ך), אף על גב דנדרים אין חלין על דברים שאין בהם ממש אלא מדרבנן כדלעיל (סי' ריג ס"?) (ש"ך).

(יז) נידוי כו' - שמתא חרם ונידוי הכל אחד הוא ואין להקל ונותנים להם[153] חומר שבועות וחומר נדרים (ש"ך), תרי גווני חרמים היו, היה חרם נכסים וזה מיתסר חפצא הוא. אבל החרמים שהיו בתקנות או במה שמשמת או מנדה למי שיעבור או אם הוא בעצמו יעבור אינה אלא שבועה והעיקר שאינו היה חל על דבר מצוה (ב"מ), וי"א דנידוי איסור חלים על שבועה, אבל תקנת הקהל הוי שבועה, ואין שבועה חל על שבועה (ב"מ * רשב"א), קבלת חרם ונדוי שלא יקח אשה על אשתו הוי שבועה, שהרי קבלה בלשון שבועה, ואינה חלה על דבר מצוה, ולכן אם אין לו בנים ממנה יכול לקחת עוד אשה, אבל מאחר וכלל בשבועתו כל נשים, והרי באילונית וכדומה אי אפשר לקיים פו"ר, ולכן בגלל שכולל נשים שאין בהם מצוה, חלה שבועתו (ב"מ * ריב"ש), עי' ריב"ש הנ"ל, וקשה שהרי שבועה זו אינה חלה, משום שהם שני הפכים, שאם יקיים שבועתו יעבור על המצוה ואם יקיים המצוה יעבור על שבועתו. אבל בנידוי, יקיים המצוה ויהיה בנדוי (ב"מ * מל"מ), חרם שמטילין צבור קודם מעשה אינו אלא לאסור אותו דבר, אבל לא שיהיו חייבים לנהוג עמו כדין מנודה ומוחרם, לפי שכיון שבמקצת חרמות הן רגילין לפרש שכל העובר יהא דינו כדין מוחרם ומנודה, הא משמע דכל שלא פרשו כן אין דעתם אלא לאסור אותו דבר ולא להטיל חרם ונדוי אף על פי שהן רשאין בכך, אבל אדם שקיבל על עצמו שאם יעשה כך וכך יהא מוחרם ומנודה לכל ישראל מוכח שלא לאסור על עצמו הדבר אמר כן והרי אדם יכול לנדות עצמו ואין להתיר נדויו עד שינהג נדוי שלשים יום כיון שהקל בו ועבר עליו, אלא א"כ יראה למתירים שהיה שוגג בזה ולא היה סבור שיהא חייב לנהוג כדין מנודה, וא"כ אפילו אם יקבל עליו נדויו ראוי להתירו לאלתר (ב"מ * ר"ן), ואפשר דהריב"ש הולך בשיטת הר"ן ולא קשור לדברי הרשב"א, וצ"ע. עכ"פ מדברי כולם נלמד דלא כהש"ך (ב"מ).

(ד) [154]שבועה אינה חלה על דבר מצוה(יח), בין שהוציאה בלשון שבועה שאמר: שבועה שלא אשב בסוכה, בין שהוציאה בלשון נדר(יט) שאמר: ישיבת(כ) סוכה עלי בשבועה. הגה: [155]ולוקח נשבע על המצוה לחזור, אבל אם נשבע עליה בכולל, חלה גם כן על דבר מצוה, וכמו שנתבאר לעיל סימן לט"ז וסימן לט"ח:

(יח)דבר מצוה - מי שנשבע שלא ישבע שלא יאכל בשר ועבר ע"ז ונשבע שלא יאכל בשר. אם השבועה שניה חלה עליו ואסור לאכול בשר או לאו משום דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני א"כ לא חלה כלל השבועה שניה, והוא תלוי במח' בחו"מ (סי' רח ס"א)[156], הנה דעת מהרי"ט דכיון שכבר נשבע ועבר על שבועתו שוב אין כאן

---

[152] @?

[153] כולם או רק חרמים?

[154] שבועות כז ע"כ נדליס טז ע"ח רמ"ש שם ע"ב ד"ה אמר אביי.

[155] @?

[156] עי' לעיל סי' רכח סק". ועי' מאיר המשפט על חו"מ סי' רח ס"א: ז"ל הרמ"א: מקח שנעשה באיסור כגון: וכו', [הגה] וכן אם נשבע או נדר שלא למכור ועבר ומכר, ונתקיים בקנין או באחד מדרכי ההקנאות, המקח קיים וכו'.

וז"ל המאיר המשפט: וכן אם נשבע או נדר שלא למכור ועבר ומכר כו' – וי"א דהנשבע או קיבל עליו בחרם שלא יתן דבר או שלא ימכור או שלא ימחל או שאר דברים, ועבר השבועה ומכר או נתן, דאין במעשיו כלום, וכן פסק הרמ"א (יו"ד סי' רל) (סמ"ע), אמנם י"א דהיכא דאפשר לעשות בהיתר ועשה בעבירה, קנה, משא"כ בנשבע, ולמסקנה הוי ספיקא דדינא והמוציא מחבירו עליו הראיה (ש"ך), וי"א דכל שיש איסור בענין מצד עצמו אומרים אי עביד לא מהני, משא"כ במוכר בשבת שהאיסור מצד שהיום גורם, ומשו"ה נמי בנשבע שלא למכור נכסיו, הוי האיסור מצד השבועה ולא מצד המכירה עצמה והויא מכירה בדיעבד. ומשו"ה נמי במקח שנעשה באיסור, אין האיסור בעיקר המכירה רק בתוספת דמים, ע"כ אי עביד מהני (ט"ז), קהל שגזרו חרם שלא ימכר היין ביותר על ה' דינרין למדה, והיתה ההסכמה שהחרם והקנס הוא על המוכר שמלבד שיעבור על החרם יענש בממון אך לא גזרו על הלוקח, ועבר ראובן ומכר לשמעון בז' והענישו הב"ד את ראובן סך מעות על שעבר על החרם ופרע הקנס טרם הספיק שמעון לפרוע לראובן דמי היין. המקח

הקפדת התורה אם יקיים שבועתו השניה שלא יאכל ובין יאכל או לא יאכל העבירה עשויה ונגמרא ואין לה משך זמן אח"כ. ולפי המהריט"ץ דכל שאם נאמר שאין המעשה כלו יש בזה תיקון העבירה מבטלינן המעשה וחשבינין כאלו לא נעשה כלל א"כ גם בזה י"ל דמעשה השבועה השניה בטלה ונתקן האיסור בזה (פ"ת * בית אפרים). נשבע שלא יאכל פירות אלו וכיוצא והיו פירות אלו של הקדש או של נטע רבעי אין שבועה חלה עליהם משום דמושבע ועומד מהר סיני הוא, ואפילו כשיפדה אותם מיד גזבר, אין שבועה חלה עליהם (פ"ת).

(יט)בין שהוציאה בלשון נדר כו' - ואף על גב די"א לעיל (סי' רו ס"?) דנדר שהוציאו בלשון שבועה לא מהני, מודה בשבועה שהוציא בלשון נדר דמהני אם הוא חל על דבר מצוה (ט"ז וש"ך).

(כ) שאמר ישיבת כו' - אין להקשות הא הוה ישיבת סוכה דבר שאין בו ממש, דלא מקרי אין בו ממש אלא כשאינו מזכיר החפץ, שאינו מדבר ממש. אבל כשמזכיר החפץ הנאסר, דבר שיש בו ממש הוא. ולפי זה לעיל (סי' רלד סע"א) באומרת "יקדשו ידי לעושיהן" לאו דוקא באומרת אלא אומרים נעשה כאומרת כיון שהזכירה הידים (ט"ז), יש להחמיר לענין מעשה באומר "ישיבת סוכה עלי בשבועה" (ש"ך), ואם ישב לוקה (ש"ך * סמ"ג), אבל "שבועה שלא אשב בסוכה" אינו חל (ש"ך).

(ה) [157]מלמד שנשבע שאם לא יפרעוהו תוך ו' שבועות יבטל הילדים מלמודם עד שיפרעוהו, השבועה חלה, דמצוה לאו עליה רמיא אלא על אבות הנערים:@NO MB@

(ו) [158]הנשבע על דבר מצוה דרבנן(כא), כגון שלא להדליק(כב) נר של חנוכה או שלא לקרוא המגילה, השבועה חלה(כג). וכן אם נשבע לקיים מצוה דרבנן, חייב משום שבועה

קיים, אלא שנותן לו מה שהוא היתר בלבד, ואפילו אם נטל שבע באיסור, יחזיר. כמו מי שעבר על שבועת התורה וכרבית של תורה שיוצא' בדיינין דחרם חמיר כשבועה (ש"ך * האלשיך), וי"א שאין במעשיו כלום, ולכן אם יש חרם שלא לשחק בקלפים ושחקו תמורת כסף, המרויח חייב להחזיר את הכסף (רע"א * הבני חיי), ואם מכר ע"י השליח י"ל דהמכר בטל דאין שליח לדבר עבירה אף דהשליח לא נשבע מ"מ תלוי במחלוקת הפוסקים, די"א שההלכה של אין שליח לדבר עבירה היינו דווקא במי שחייב באיסור זו, או דווקא במי שיכול לעשות או לא לעשות. גם י"ל דאף ללישנא דבר חיובא. דוקא בכהן שאמר לישראל צא וקדש לי אשה גרושה דאין על השליח שייכות חיוב דגרושה ואינו מוזהר על לאו זה כלל, אבל הכא דהשליח ג"כ בר חיובא ומוזהר על לאו דשבועה. ואם נדון דהמכר בטל, יש לדון אם נשבע שלא למכור ועבר ומכר בתנאי דהתנאי בטל ומעשה קיים כיון דאין לקיים המעשה ע"י השליח, ועיין דברי לקמן (סי' רלה ס"א ד"ה מקחו מקח) [ואם מכר על תנאי התנאי קיים, ואין חסרון בזה שקטן מתנה תנאי] (רע"א), וי"א דאין קידושין של כהן לגרושה על ידי שליח מאחר ואין שליח לדבר עבירה (רע"א * המקנה), וי"א דההלכה של כל מה שאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני הוא דווקא במה שהוא עושה לעצמו ואין לאחרים חלק בו בזה אמרינן אי עביד לא מהני, אבל אם הוא עושה איסור וחבירו אין עושה איסור בזה כו"ע מודים דמהני, דיכול לומר מה איכפת לי במאי דעבדת איסור' הלא כבר עברת על האיסור, ואפילו אם יתבטל המקח מ"מ כבר עבר על שבועתו כיון דהקנה לו בקנין גמור (רע"א * הפמ"א), ודוקא במקום שאם אנו מקיימין מעשיו מבטלין מה דאמר רחמנא, כגון בתמורה, וכן במכירה דחרמים ובגירושין דאונס, משא"כ במכר בשבת, שאסרו חכמים רק מעשה המכירה מחשש שלא יכתוב, ולא הקפידו על קיום המכירה רק על מעשה המכירה, ומעשה המכירה כבר עבר ולא מתקנין דברי חכמים, וקיום המכירה הוא בהיתר דאיסורא דעבד עבד. וזהו כונת הש"ך במה שכתב כיון דאפשר לעשות בהיתר (נתה"מ), ע"כ לא קאמר המרדכי [אשר הוא מקור לדברי הסמ"ע] אלא בנשבע לחלוטין שלא למכור דבר זה שאז א"א בשום אופן שימכור כ"א שיעבור על השבועה הרי גוף המקח נעשה באיסור, אבל אם נשבע שלא למכור כ"א בידיעת פלוני ועבר ומכר עד שלא שאל את פלוני, א"כ המקח היה יכול להיו' בהיתר רק מה שעשה בלי ידיעת פלוני עשה הוא איסור והרי זה דומה לשוחט בשבת ויוה"כ כו' (פ"ת יו"ד סי' רל), וי"א שהעושה קנין שנשבע עליו, לא חל, וי"א דכל הפרשה של "אי עביד לא מהני" היא רק במצות התורה ולא במה שהוא יוצר לעצמו, והוה ספיקא דדינא. ואפילו לצד הראשון, כל שנשבע שלא ליתן מתנה לפלוני, ונתן, הרי עבר על שבועתו, אפילו אם אומרים שלא קנה, ועוד אין ודאות שבתמורה אי עביד לא מהני, ולכן לכו"ע חלה הקנין, אולם אם היה הקנין ע"י עדים כדרך שכותבין וקנינו מיניה בזה יש לדון דכיון דעובר על השבועה אמרינן דאין שלד"ע ובטל הקנין (פ"ת אה"ע בשם רע"א), ועיקר דלא כסמ"ע, ואין לחשוש לשיטת המרדכי שבנשבע אי עביד לא מהני (פ"ת אה"ע בשם נוב"י).

[157] תקצ"ז ח"מ סי' סל, למ"ע מפמ"נ סי' מח.

Commented [jl17]: נ
כון אין חילוק בין טז לש"ך?

אם מבטלה. [159]והוא הדין לדבר שהוא(כד) מדרש חכמים שאינו מפורש בתורה. במה דברים אמורים, בנשבע שלא לעשות מצוה דרבנן, או לעשות[160], [161]אבל אם נשבע לעבור על מצות לא תעשה, אפילו היא דרבנן(כה), לא חלה עליו שבועה:

(כא) על דבר מצוה דרבנן - עיין מ"ש לעיל (סי' רכח סל"ג?) (ט"ז).

(כב) שלא להדליק כו' – ויש חולקים וכופין שישאל על נדרו וכן עיקר, עי' לקמן (סי' רמו ס"ק?) (ט"ז).

(כג)השבועה חלה - ה"ה הנשבע שלא לילך לבהכ"נ להתפלל עם הצבור, דתפלה עם הצבור היא דרבנן (פ"ת).

(כד) וה"ה לדבר שהוא כו' - ע"ל (סי' רלו סק"ג?) (ש"ך), וכן בנשבע שלא ללמוד, שאם רצה פטר עצמו בק"ש שחרית וערבית ושאר חיוב הלימוד אינו מפורש בקרא (רע"א)[162].

(כה) דרבנן כו' – עי' לעיל (סי' רלח ס"ד) דבנשבע לאכול פחות מכזית נבלה חייב בשבועה אף על גב דחצי שיעור אסור מן התורה כיון שאין לוקין עליו מן התורה, אלא צ"ל שכוונתו כאן דאין השבועה חלה שיעבור עליה אלא יש להתירה, וכן בסימן רל"ח, ר"ל חייב על השבועה לענין שצריך התרה, וי"א דאיסור דרבנן חמור יותר מחצי שיעור שאסור מן התורה, שחצי שיעור נלמדת מריבוי, ואין עליו לאו מיוחד לאיסורו, מה שאין כן כשהוא אסור מדרבנן דאיכא לאו דלא תסור ועוד דדבר שהוא מדרבנן איכא למימר העמידו דבריהם כשל תורה, ואע"פ שיש צד דהשבועה חלה לענין קרבן ומלקות, מכל מקום כופין אותו שישאל על שבועתו ולא יעבור, אפילו נשבע בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים לא יעבור אלא יתיר שבועתו וי"א דאפילו בנשבע לבטל מצוה דרבנן כופין אותו ואף על פי שמפשט דברי כל הפוסקים וכן לעיל (סי' רטו ס"ק?) לא נראה כן מ"מ יש להחמיר וי"א דמעיקר הדין חלה השבועה אבל ראוי לכופו שישאל על נדרו (ש"ך), י"א דאותם שקיבלו עליהם תקנת רבינו גרשום מאור הגולה שלא יגרש את אשתו שלא מדעתה ונשבע שיגרש חייל השבועה דלא אלים תקנתא דרבינו גרשום כאיסורי דרבנן, ויש חולקים (פ"ת).

(ז) [163]הנשבע לחלוץ(כו) ליבמתו אין זה נשבע לבטל את המצוה, דבדידיה תלה רחמנא אי ניחא ליה ליבם אי ניחא ליה לחלוץ(כז). הגה: [164]וי"מ שהנשבע שלא לגלות(כח) לחביו דבר שילמדנו מן ההפסד הוה נשבע לבטל מצוה ומיהו חל. [165]ומ"מ נלמה לי דיש להתירה תחלה ומח"כ יגלה לו, ללמ עליף ממה שהות מלמ חכמים. [166]קיימת התורה בעבור מיהו למ מלבנן, ושבועה לו נלך חל עליו:

(כו) הנשבע לחלוץ כו' - ואם נשבע הגדול שלא לייבם ושלא לחלוץ עי' רמ"א באה"ע (סי' קסא ס"ד) [ואפילו אם נשבע הגדול שלא לייבם ולא לחלוץ, כופין אותו ולא לקטן. ומכל מקום מתירין השבועה לגדול, אף על פי שאינה חלה, משום מראית העין] (ש"ך).

(כז) אי ניחא ליה לחלוץ - ראובן רצה לישא אשה ויש לו אח שאינו הגון ורצתה האשה שישביעוהו לאותו האח שאם תפול לפניו ליבום שיחלוץ אותה, אף על פי שהוא דבר שלא בא לעולם חייב לחלוץ לה מכח שבועתו ואינו נשבע לבטל את המצוה של יבום דאפי' למ"ד מצות יבום קודמת למצות חליצה קי"ל דכל מקום שתוכל לקיים העשה ולא תעשה

---

[158] שו"ת הרמ"ך כלל יח סי' ג, תוס' נזיר ד ע"מ ד"ה מאי.

[159] שו"ת הר"ן סי' לב ד"ה ולמה, למב"ם שבועות פ"ה ה"ח, ה"יז, כ"ן שבועות כג ע"ד ד"ה למוקים.

[160] מי שנשבע לחבירו לתת לו רבית דרבנן. כל הנשבע על איסור דרבנן לבטלם בקום עשה אסור לעשות הדבר שנשבע עליו דמוטב שיבטל שבועתו בשב ואל תעשה אף על פי שהיא של תורה משיעקור איסורים של דברים בקום עשה ובידים אבל בשב ואל תעשה שונה (רדב"ז ח"ד סי' רעח).

[161] שו"ת רשב"ם ח"מ סי' תריל, שו"ת הרשב"ם המיוחסות לרמב"ן סי' קע.

[162] עי' לקמן הערה . ועי' דברות משה לעיל הערה .

[163] שו"ת הרמ"ך כלל יח סי' ו.

[164] שם ס"ל.

[165] ל"מ.

[166] תשב"ץ ח"ב סי' רסמ.

לא אמרינן אתי עשה וידחה לא תעשה וה"נ כיון שיכול לקיים השבועה שיש בה לאו דלא תשא ויכול לקיים העשה במה שיחלוץ אותה ויקיים שבועתו (רע"א).

(כח) שלא לגלות כו' – עי' לעיל (סי' רכח סל"ג סק"?) (ט"ז), וי"א דיוכל לגלות הדבר לאחרים והמה יעידו לו ששמעו הדברים מפיו. ואפילו נשבע שלא לגלות לאף א' בעולם אינו ב"כולל" כי מיד שנשבע שלא לגלות למי שמחויב לגלות ממילא עכ"פ מחויב לגלות לאיש אחר כדי שעל ידי האחר יתגלה אליו והוי לבטל המצוה (ב"מ).

(ח) [167]אם נשבע(כט) לדור במקום שנשא אשה, אף על פי שע"י כך הוא מתבטל מכיבוד אב ואם, לא הוי נשבע לבטל את המצוה, כיון שלא היו נותנין לו אשה עד שישבע כן[168]. הגה: [169]וכל שכן(ל) מי שמת אשה זקנה ונשבע לה שלא ישא אשה אחרת, אף על פי שלא קיים פריה ורביה, לחלה השבועה, שהרי כלל בזה(לא) דבריס שהשבועה חלה בהס, על נשיס שלא יוכל לקייס(לב) מצות פריה ורביה[170], והוי כנשבע על דעת חבירו (ועיין לעיל סימן רכ"ח(לג) דינו)[171]:

(כט) אם נשבע וכו' - עיין במקור דברי השו"ע דעיקר הטעם משום דמצות פרו ורבו היא מצוה רבה והוי כאביו אומר "השקיני מים" ויש לו לעשות מצוה, שמניח כיבוד אב ועושה מצוה אם א"א להתקיים ע"י אחר. וכיון דמ' יום קודם שנולד מכריזין מיהו בת זוגו, חשוב אי אפשר על ידי אחר. ולפי זה באלמנה שאין לה עוזר וסומך, והיא אינה שפוי בדעתה זולת בת אחת בתולה גדולה, ויתר בניה היו יתומים קטנים, ובתה הנ"ל היא לבדה, היתה לה שישמשנה ורצתה הבת להנשא לאיש ולילך אחריו ולהניח אמה מוטלת על הצבור פה. ומחילת האם לא שייך גבה דההוא שאינה בת דעת שלימה, ועל מצות פו"ר אינה מצווה הבת. אשה מוכרחת להנשא כדי שיזונה ויפרנסה הבעל, ואילו נמנעת מלישא מפני מצות הכיבוד חשוב כמשל עצמו ולהכי גבי אשה, אף שאינה מצווה על פרו ורבו אינה חייבת למנוע מלישא בשביל מצות כיבוד (ב"מ).

(ל) וכ"ש כו' - דעת הרמ"א דבנשבע לדור במקום אשה השבועה חלה משני טעמים: חדא, כיון שלא היו נותנין לו אשה עד שישבע כך, א"כ מוכרח הוא לישבע לישא אשה ומצות כבוד נדחית מפניה, כדלקמן (רמ"א סי' רמ סכ"ה). ועוד דכיון שלא היו נותנים לו אשה א"כ אין כוונתו בשבועה אלא בשביל האשה ולא לעקור מצות כבוד, והוי נשבע בכולל. וכ"ש אם נשא אשה זקנה כו' דהוי כולל (ש"ך), ומותר לארס, דלשון ש"לא ישא" היינו נשואין ממש ולא ארוסין (רע"א)[172], אף אם אח"כ אמרה שנותנת לו רשות לישא אחרת, לא נפטר משבועה זו באמירה דידה[173] (רע"א), ואם היא מורדת והוא רוצה לישא אחרת עליה בטענה דאדעתא דהכי לא נשבע, הנה אם יש מנהג לכתוב בכתובות שלא יגרשנה ושלא ישא אשה אחרת עליה בחייה אם לא ברשות בית דין ואפשר לומר דאפילו שתתן לו רשות לא מספיק בלא רשות בית דין לפי שמא יקניטנה ויכעיסנה בעלה עד שתתן לו רשות, וכל תקנת ר"ג לא גזר תקנתו בכל הנשים ובכל המגרשים שלא עשה אלא לגדור גדר בפני הפריצים וסיים דבריו אבל באלו שאמרו שהוא מן הדין או מן החיוב לגרש או לישא אשה אחרת בזה לא גזר הרב ובאונסא דלא שכיחא כי האי שמותר לישא אשה אחרת דאדעתא דהכי לא נתחייב אבל לגרשה יראה דלא מצי למעבד הכי כיון שנתחייב שלא

---

[167] עו"ת הנשב"ם המיוחלות לרמכ"ן סי' ערכ.

[168] כלומר דלקיחת אשה הוה ג"כ מצוה ולכן נדחית מצוה אחרת מפניה ואין לומר דהיה לו לישא אחרת שהיתה מתרצה לדור במקום אביו ואמו די"ל כיון שהוא חפץ בה אין לנו למונעו מזה וזהו מצותו שיקח הישרה בעיניו וה"ה אם פרנסתו בעיר אחרת ומכריחים אותו לישבע שידור שם דג"כ מותר דפרנסה ג"כ מצוה והכרח אבל בלא זה אסור לו לישבע ונהי דכל אדם נוסע מאביו ואמו על זמן מרובה לאיזה עניין אף שאין הכרח גדול בדבר ולא מצינו איסור בזה מ"מ לישבע לדור במקום אחר אסור לו אא"כ שבהכרח שלא יהיה עמהם יחד (ערה"ש סל"ט). מזה שלא כתב משום דאין עצם המצוה רק השימוש ולא הדירה במקומם, רואים שעצם הדירה הוי מצוה (אבני נזר או"ח סי' תקלה).

[169] ריב"ש שלה, תשב"ץ ח"מ סי' לל.

[170] עי' קצה"ח חו"מ סי' עג ס"ה ד"ה לא חלה, שמסתפק הש"ך שם חולק על רמ"א זו. עי' מלואים אות ה.

[171] עי' חו"מ סי' עג ס"ה וש"ך וקצה"ח מח' בדברי הרמ"א כאן. עי' מלואים אות ה.

[172] עי' לעיל סי' רח סק", והמסתייף.

[173] עיי"ש עוד שמוסיף שהרי כעת היא מכחישה נתינת הרשות.

Commented [O18]: גם עיין בדברי הרב חסדאי שבתשו' הריב"ש סי' שצ"ה ובתשו' רי"ט חלק ב' סי' מ"ז – הביא גם

לגרשה כי אם ברשות ב"ד (רע"א * מהריב"ל), וי"א שאין צריך רשות ב"ד (רע"א * רשד"ם).

(לא) שהרי כלל בזה כו' – י"א שלא חלה השבועה ורק לרווחא דמלתא שיתירו לו (ש"ך).

(לב) שלא יוכל לקיים כו' - כגון זקנה קטנה או איילונית (ש"ך).

(לג)וע"ל סי' רכ"ח – סעיף כ' מה דינו של הנשבע לדעת חבירו (ש"ך).

(ט) [174]מתפיס בשבועה, כגון שנשבע שלא יאכל בכר זה, ואמר על אחר: יהא כמוהו, אף על פי שפטור ממלקות(לד) ומקרבן על הכבר המותפס, [175]איסורא מיהא איכא:

(לד) אף ע"פ שפטור ממלקות - דכיון דבשבועה אוסר עצמו על החפץ כדלעיל, נמצא דאין איסור על החפץ, על כן אין איסור במתפיס בו דבר אחר, מה שאין כן בנדר, שהחפץ נאסר עליו, על כן שייך בו התפסה (סי' רכט ס"ג) (ט"ז, ש"ך).

(י) [176]שמע חבירו שנשבע, ואמר: אני כמותך, הרי הוא אסור:@NO MB@

(יא) [177]שבועה שהוציאה(לה) בלשון נדר, כגון שאמר: אכילת כבר זה עלי שבועה, אסור:

(לה) שבועה שהוציאה כו' - ע"ל (סק"ט"ז?) (ש"ך).

(יב) [178]אמר: הריני(לו) נזיר הריני נזיר, חלו שניהם וצריך לנהוג שתי נזירות(לז):

(לו) אמר הריני כו' - פי' אף שאומר "הריני נזיר היום" [פי' פעמיים], צריך לנהוג ב' נזירות, דהיינו ב' פעמים ל' יום, משום דקי"ל (&), אפילו אמר "הריני נזיר רק ליום א'", צריך לנהוג נזירות שלשים, הלכך כיון דקי"ל שהנזירות חל על הנזירות, צריך לנהוג ב' פעמים ל' יום זה אחר זה. ודע דנזירות נוהג בפני הבית ושלא בפני הבית, בין בארץ בין בחו"ל, שהרמב"ם (פ"ב ה"?) כתב דמי שנדר בנזירות בזמן הזה בחו"ל כופין אותו לעלות לא"י משום טומאת חו"ל, ויש חולקים דאין כופין אותו לעלות לא"י דאין טומאה וטהרה בינינו והלא כולנו טמאי מתים ואין כאן הפרש בין א"י לחו"ל, ועי' לעיל (סי' רג ס"? וסי' רו ס". וסי' רטו ס"ה וסי' רכט ס" וסי' רלז סכ"ד?), והא דלא כתב שאר דיני נזירות משום שהטור ושאר פוסקים ג"כ לא כתבו אותם, וכל דברי הרמב"ם הנ"ל הם רק בנזירות סתם, אבל נדר בנזירות שמשון, כיון דמותר בטומאה רק דאסור ביין ובתגלחת נוהג נזירות בחו"ל, דינו שונה. ומהני שאלה בנזירות כמו בנדרים כמ"ש המחבר לעיל (סי' רכט ס"?), מיהו המקבל עליו נזירות שמשון לא מהני שאלה, וגם האב ובעל מפירים נזירות בתו ואשתו נמי כנדרים וכמ"ש המחבר לעיל (סי' רלד סכ"ד), מיהו בנזירות שמשון אין הבעל יכול להפר (ש"ך), עי' ש"ך "המקבל עליו נזירות שמשון", יש חולקים שיש לו התרה (רע"א * חות יאיר), עי' ש"ך "והא דלא כתב שאר דיני נזירות וכו'", ועיקר משום שהיום כולנו טמאי מתים ואסור מן התורה להזיר, ואע"פ שיש חולקים מ"מ לכו"ע בחו"ל אסור לינזר מדרבנן שהרי הכל בית הקברות דרבנן ובכל יום הוא מטמא נזירתו לכן השמיטו הפוסקים דינו (ב"מ).

(לז) שתי נזירות - פירוש בזה אחר זה (ט"ז), [179]מה שכתוב בנוסח התרת נדרים שאנו נוהגין לאמרם בערב ראש השנה "וכל מיני נזירות שקבלתי עלי ואפילו נזירות שמשון כו'", נוסחא מוטעת היא, שהרי נזירות שמשון אין לה התרה כלל (פ"ת).

(יג) [180]אין שבועה(לח) חלה על שבועה, שאם אמר: שבועה שלא אוכל כבר זו שבועה שלא אוכל כבר זו, אין השניה חלה. [181]אבל אם נשאל על הראשונה, חלה השניה[182]:

(לח) אין שבועה - דין זה כפול לעיל (סי' רלח סכ"א) (ט"ז), אדם שנדר שבכל פעם שיעשה דבר פלוני, שיפרע מטבע אחת, מה תקנה יש לו, כי אין להתיר לו עד שיתחייב

---

[174] שבועות כ ע"ח.

[175] כ"י מיג"ש שבועות כ ע"ח ד"ה מיתיבי, לח"ש שם פ"ג סי' ח, למב"ס שבועות פ"כ ה"ט.

[176] כ"ן שבועות ח ע"ח.

[177] למב"ס נדרים פ"ח ה"ח, כ"ן נדרים ג ע"ב ד"ה מיידי, רש"י שבועות כ ע"ח ד"ה ה"ק, לח"ש נדרים פ"ב סי' ז.

[178] נדרים יז ע"ח.

[179] יש כאן אריכות של הפ"ת בשו"ת בענין נזירות ולא הבאתי.

[180] נדרים יז ע"ח.

[181] שם יח ע"ח.

[182] עי' לעיל סי' רלח סכ"א.$

Commented [YL19]: אורייתא דרבנן?

Commented [YL20]: פה??

המטבע ואם כן בכל פעם ופעם יצטרך שאלה לחכם או שמא י"ל הותר הראשון הותרו כולם, כיון שאינם יכולים לחול עד שיחול הראשון תחלה. והנה בלשון השאלה הביא "אדם שנדר" משמע דעשה נדר גמור ואמר "הרי עלי שלא אעשה דבר זה ואם אעשה דבר זה אתן גם מטבע" ולא ניתק הנדר ובטל האיסור בל יחל בנתינת הפשוט, ולכך לא מתחיל חיוב המטבע עד אחר שעבר הנדר ודומה לזה שכתוב לעיל (סי' רכט ס"?) נשבע שלא ידבר עם פלוני ואח"כ נשבע שאם ישאל על השבועה יהא אסור בבשר וניחם, הרי זה נשאל על השבועה ראשונה שאין מתירין שבועה ב' שעדיין לא חלה, ה"נ לא חייב המטבע עד אחר שעבר ונשאר בספק (ש"ך), עי' ש"ך, ועי' לעיל סי' רכח סק" Error! Reference source not found. בשם מהר"ם מינץ (רע"א).

(יד) [183]אמר: שבועה שלא אוכל בשר עשרים יום, וחזר ואמר: שבועה שלא אוכל בשר כ"ב יום, יש מי שאומר שאסור בבשר שנים וארבעים יום(לט). [184]ואינו נראה לי, אלא אינו אסור בבשר אלא כ"ב יום[185]. הגה: [186]ולוקח במוסיף בנדר שני על נדר ראשון, לכל לם למל כ' פעמים(מ): עשריס יום, ולמי לם כוון לימים הראשונים, לשם כן נדרו למה לי, ומסור בעשר מ' יום. ואפילו לם מוסיף על נדרו, [187]וי"ח למין עוליס לו ימים הראשונים רק לם נדר כ' הנדריס ביוס לחד(מא), [188]לכל לם כבר התחיל למנות עשריס יום הראשונים ולח"כ נדר כ"ב יום, למין מנין הראשון עולה לו כלל ומסור בעשר מ"ב יום, ורמוי למוס לזה. וע"ל סוף סימן רי"ז עוד מזה:

(לט) שאסור בבשר שנים וארבעים יום – וקשה מלעיל (סי' רלח סי"ב), ולכן המחבר לא נקט כך, ועיקר כדברי האוסר מ"ב יום, שיש שני פירושים לשבועה השניה, דהיינו שאפשר שעל אותן עשרים יום שנשבע כבר חזר ונשבע עליהם בכולל עכשיו עם שני ימים הנוספים, ואפשר שעל אחרים לגמרי קאמר, ועל כן אמרינן דעל שניהם נתכוין, דבכל מקום שיש לומר כל כך יום יהיה אסור בהם כדלעיל (סי' רח ס"?) סתם נדרים להחמיר אבל אם אומר בפירוש כוונתו היאך היתה, אין כאן מחלוקת דהכל מודים דאזלינן בתר פירושו (ט"ז).

(מ) אם אמר שתי פעמים כו'[189] – עיקר דתמיד הראשון נכלל בשני, וזה תלוי בכוונתו, שאם נדר סתם כמו שפירשו חכמים או שכוונתו שיחול הנדר השני על הראשון ויהא עליו שני נדרים, אינו אסור אלא עשרים יום (ש"ך).

(מא) ביום א' – וי"א דה"ה לענין נזיר, שאם נדר בנזירו ל' יום ואח"כ נדר נזירות מ' יום והכל ביום א', הוא רק נזיר מ' יום, אבל אם מנה מקצת נדר הראשון תחלה ואחר כך נדר השני אינו עולה לו, ועיקר דדווקא בנזירות אומרים שהנודר בנזירות פעמים כוונות לב' פעמים ל' יום, אבל בנדר, הרי יש נדר בתוך נדר, ואם אסר על עצמו בנדר מלאכול דבר פלוני לעשרה ימים ואחר כך אמר אותו דבר הוא רק אסור עשרה ימים, ואפילו לצד הראשון כל זה בנדר שהוסיף ימים בנדר השני, אבל באומר הריני נודר מבשר כ' יום וחזר ואמר הריני נודר מבשר כ' יום רק אסור כ' יום, היינו בנדר סתם אבל אם גילה כוונתו שהתכוין לאסור ארבעים יום, הולכים אחרי כוונתו, אבל אם נדר כמו שפירשו חכמים או שכוונתו שיחול הנדר השני על הראשון ויהא עליו שני נדרים, אינו אסור אלא עשרים יום כמו באומר הריני נודר מבשר עשרים יום וחזר ואמר הריני נודר מבשר כ' יום אלו דאינו אסור אלא עשרים יום ודוקא בנזירות כשאומר הריני נזיר שלשים יום וחזר ואמר הריני נזיר שלשים יום אלו חייב שני נזירות (ש"ך).

(טו) [190]יש מי(מב) שאומר שאם אמר: קונם בכר זו עלי, וחזר ואמר: קונם בכר זו עלי, אינו חייב אלא אחת:

---

[183] טור.

[184] ב"י.

[185] עי' לעיל סי' רלח סי"ב.

[186] נדריס יז ע"ח.

[187] תוס' נזיר יג ע"ב ד"ה הריני, מדרכי לביולות מו"ק תתקכח.

[188] דרכי משה.

[189] עי' לעיל סי' רלח סק"(כח).

[190] ר"ן נדריס יח ע"ח ד"ה הלכך.

Commented [O21]: ר
רי מה שכתוב בסי' רלח זה אותו מהר"ם מינץ וכאן הש"ך לא ברור, והרע"ד מסביר לך ???

Commented [YL22]: לש???

(מב) יש מי כו' – זה לא דעת יחיד, אלא רק כאשר המחבר לא מצא כמה שסוברים כך, הוא מביא כ"יש מי שאומר" אבל זה עיקר להלכה (ש"ך).

(מז) [191]כיון שנדרי שגגות מותרים[192], אם נשבע שלא אוכל(מג) ככר זו אם פלוני אמר דבר זה, ונמצא שאמרו, מותר בככר. [193]וכן אם תלה ככר באחר, שאמר: שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו, ושכח(מד) ואכלה, לא חלה עליו השבועה [194]ויכול לאכול של תנאי תחילה, ולא חיישינן שישכח(מה) ויאכל האיסור אחר כך. [195]אבל של איסור אסור(מו) לאכול, שמא ישכח ויאכל של תנאי. ואם אכל של תנאי תחלה, בשוגג, מותר בשניה. ואם אכלה במזיד, חייב על השניה:

(מג) אם נשבע שלא אוכל כו' – יש מקשים מלעיל (סי' רלו ס"?) דבין נשבע על דבר שעבר או להבא חייב קרבן אע"פ שטעה, וכאן שונה שלא נשבע על דבר שהוא כן, אלא נשבע על תנאי "אם אמר פלוני דבר זה", ונמצא שאמרו הרי זה שגגה ומותר לאכלו, שאין השבועה חלה כלל, כיון שעל תנאי כן נשבע, ועיקר דהאומר "יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבים עליה קרבן או לאו" הוא שבועה בשוגג, ולענין איסור בתלה בתנאי, לא הוי שבועות שגגות אלא כאשר בשעת השבועה היה ברור לו שכדבריו כן הוא, כגון שנשבע שלא אוכל ככר זה אם אמר פלוני דבר זה, היה ברור בדעתו שלא אמרו, אבל אם לא היה ברור לו, אלא שהיה מסתפק בדבר או שאינו יודע כלל, הן או לאו, ונשבע "אם אמר פלוני דבר זה לא אוכל ככר זה", אין זה שבועות שגגות ואסור בככר (ש"ך).

(מד) אם אוכל זו ושכח - דוקא בכה"ג דתולה נדרו בדבר שהוא בקום ועשה, אבל בתולה בדבר שהוא בשב ואל תעשה, כגון שאמר "אם לא אוכל זו לא אוכל זו" ונאנס ולא אכל את הככר שהתנה עליו, חלה השבועה (רע"א).

(מה) ולא חיישינן שישכח כו' – שאנשים נזהרים באיסורים אבל לא בתנאים (עי' לקמן סי' ריג ס"?) (ש"ך).

(מו)אבל של איסור אסור כו' - ואם אכל האיסור תחלה אפילו בשוגג אסור לאכול אחר כך אחר התנאי (עי' לעיל סק"כ?) (ש"ך).

(יז) [196]אם תלאן זו בזו(מז), שאמר: לא אוכל זו אם אוכל זו ולא אוכל זו אם אוכל זו, אסור לאכול כל אחת מהן, דחיישינן שמא יאכל השניה. ואם אכל האחת, אם נזכר לשבועתו בשעה שאכלה, אסור בשניה, לא נזכר(מח) לשבועתו, מותר בשניה.

(מז)אם תלאן זו בזו כו' - נמצא דעל כל אחד הוי שם איסור ושם תנאי (ט"ז), וכל א' לא יזהר בתנאי (ש"ך).

(מח) לא נזכר כו' – י"א שדעתו היא שהראשונה שיאכל יהא תנאי, דכך הוא סדר שבועתו אם אוכל זו לא אוכל זו והב' היא איסורא, ולא היה בדעתו שכל אחד מהן יהיה איסור ותנאי אמנם קודם שאכל אחד מהן כל אחד מהן יש עליה שם איסור ותנאי, הואיל שבידו לאכול תחילה איזה שירצה ומיד שאכל אחד מהן דעתו שהוא התנאי וממילא לא נשאר אלא האיסור ולכן אף אם יאכלנו במזיד אין כאן שוב חיוב שבועה דדוקא אם אוכל התנאי במזיד חלה השבועה (ש"ך).

Commented [YL23]: דויק לשון הש"ל?

Commented [YL24]: רור?

---

[191] נלריס כה ע"כ, לט"ק פ"ג סי' ח, ר"ן סק ל"ה היכי למי.

[192] עי' לעיל סי' רלב ס"ו.

[193] סבועות כח ע"ל תוס' סק כו ע"ל ל"ה לת, לט" סק פ"ג סי' יג.

[194] נלריס טו ע"ל.

[195] סבועות סק.$

[196] סק ע"כ?.

מלואים

ס. חו"מ סי' פז סל"ד: [197]התוקע כפו לחבירו, לא נפטר משבועה(א). הגה: ודוקא שחייב לו שבועה בלשון הכי, [198]כגון (שלמר) שתקע לו כפו(ב) לפרוע לו מה שחייב לו, והוא כופר. אבל אם למ(ג) שנתן לו כפו ליתן לו מתנה, והוא כופר, פטור(ד) מן השבועה, אלא יזהירו לותו ב"ד על שבועתו(ה). [199]והוא הדין אם למר שנשבע לו שבועה לתת לו מיזה לבר, וזה למר שמחל לו השבועה, לו שהיה על תנאי כך וכך, לו שנתן תקיעת כף על תנאי כך וכך, נלמן, במיגו שהיה יכול לכפור, וע"ל סעיף ט"ז(ו):

(א) לא נפטר משבועה – כדברי הרמ"א שראובן תבע לשמעון שחייב לו מנה ושמעון טוענו שפרעו דדינו שצריך לישבע היסת, לא יתנצל שמעון משבועה זו באמרו "הלא כבר תקעתי לך כפי דהיא שבועה לפרוע לך לזמן פלוני ועבר הזמן", דאינה דומה שבועה ראשונה שהיתה קודם זמן פרעון, דבשעה שתקע לו כפו לא עבר מידי, לשבועה זו האחרונה שישבע לו אחר שעבר הזמן איך שכבר פרע לו, דאם לא פרעו מוציא שבועת שקר מפיו. והיינו דוקא בתבעו שחייב לו, שזולת התקיעת כף היה חייב לו שבועה כשתובעו שעדיין לא פרעו, אבל אם תבעו שתקע לו כפו ליתן לו מתנה ועדיין לא נתן לו, והוא כופר או טוען שכבר נתנו לו, לא תיקנו שבועה ע"ז בשביל התקיעת כף שטוען עליו (סמ"ע), וי"א דאין חילוק בין שבועה דלהבא לשעבר, ודוקא משום דבעי נקיטת חפץ לכך לא נפטר בתקיעת כף. והנה יש בזה מח' אם שבועת היסת צריך נקיטת חפץ (עי' לעיל), וממילא למ"ד שלא צריך נקיטת חפץ מספיק בתקיעת כף, ואחרי דקי"ל בשבועות קולא לנתבע (כנ"ל) וא"כ אין לחייב את זה שבועת היסת כיון שכבר נתן תקיעת כף (ש"ך), פירוש שמחויב אח"כ לישבע על כפירתו דהיינו שפרעו, ואפילו לפי הי"א ברמ"א לעיל סעיף ט"ז דאם נשבע כדינו מתחילה דנפטר, מודה הכא דאינו נפטר במה שתקע כפו דהא לאו כדינו היה, דכאן לא היה רק תקיעת כף ואין שם איומים כ"כ כמו בשעה שמשביעין אותו היסת, ודלא כסמ"ע (ש"ך * א"א, ט"ז), וי"א דתקיעת כף הוי כשבועה לענין איסור וכופין אותו לקיים ואם עובר על תקיעת כף נעשה חשוד, אבל לא עדיף מחרם דהוי נמי כשבועה לענין איסור והעובר על חרם נעשה חשוד ואפ"ה אם קיבל בחרם לא נפטר משבועה וצריך לישבע דוקא ומשום דשבועה חמירא, וכיון דשבועת היסת לא נפטר בחרם הוא הדין דלא נפטר בתקיעת כף, כיון דשבועה חמירא לאינשי הו"ל איום, אף על גב דנקיטת חפץ לא בעי אבל איום דגוף השבועה בעי. וכל הענין שתקיעת כף כשבועה, זה רק על להבא משום דהוי כמו כריתות ברית, אבל בתקיעת כף על לשעבר לא שייך ביה כריתות ברית, ואינו דומה לשבועה לכו"ע (קצה"ח)[200].

(ב) כגון שתקע כפו – פי' ששניהם מודים שהיתה שם תקיעת כף לפרוע לו מה שהיה חייב לו, ואח"כ אומר שפרעו, דלא נפטר משבועה, וגם כוונת רמ"א כן, דמה שכתב "והוא כופר", ר"ל שיש כפירת ממון ביניהם, אבל אינו כופר עיקר נתינת התקיעת כף, ודלא כסמ"ע שגורס "שאמר שתקע" (ט"ז).

(ג) אבל אם אמר כו' - אין חילוק בין שבועה לתקיעת כף בזה, רק שכיון שעיקר החוב הוא מצד התקיעת כף או השבועה, אין ב"ד פוסקין שבועה על שבועה, משא"כ ברישא דיש לו כבר עליו שבועה מכח כפירת ממון כתקנת רז"ל, מש"ה אינו יכול לפטור עצמו בתקיעת כף, ולפי זה, הוא הדין אם אומר שאר טענות על תקיעת כף או שבועה, על זה ג"כ אין פוסקין שבועה, ואפילו יש עדים על התקיעת כף או השבועה, כיון שעיקר החיוב מתחילה אינו רק מחמת השבועה, על כן יכול לומר "מחלת לי על השבועה", דלא שייך שבועה על זה, דאם הוא משקר הרי עובר הוא על שבועתו, דאין השבועה חלה על שבועה, אבל אם היו תנאים, ויש על זה עדים, אינו פוטר את עצמו (ט"ז).

(ד) מתנה והוא כופר פטור מן השבועה – פי' פטור משבועת היסת (סמ"ע ישנים), ויש חולקים, דאף אם יתחייב עתה שבועה דאורייתא [כגון על ידי עד א' שיעיד שתקע כפו לתת מתנה], הוא פטור, שהרי התקיעת כף היא השבועה ואין שבועה אחר שבועה. אמנם

[197] הגהות מימוני שבועות פי"ח אות ג, מיקות פט"ז אות ז, מרדכי שבועות סי' תקסה, וב"מ סי' רנב.

[198] מרדיכ ב"מ סי' רנב.

[199] קו"ת הרמ"ק כלל י' סי"ב.

[200] צ"ע שכן רבינו לא הביא דבר זה לעיל סי' פא סכ"ח, ואדרבה משם משמע לא כך.

Commented [YL25]: הביא שיש צד שתקיעת כף אינו כשבועה אלא משום שארית ישראל לא יעשו עוולה.

Commented [YL26]: א הבאתי את דברי הנתה,מ שבא לתרץ קושיית התומים.

Commented [YL27]: בל אם היו תנאים, ויש על זה עדים, אינו פוטר את עצמו - נכון?

כשיש עדים או שמודה שתקע כף ואינו חפץ לקיים, י"א דמוציאים ממון על פי תקיעת כף, אבל אם טוען קיימתי ושכנגדו טען לא קיימת, נאמן בלא שבועה אחרת, ואפילו אם יש לשכנגדו עד אחד. ועיין רמ"א לעיל (סי' פא סכ"ח ומש"ש) (ש"ך), ישנם מח' אם נעשה חשוד בשבועה דלהבא (עיין סק"(א)), ומהאי טעמא השמיט בשו"ע האי דינא וסתם וכתב הנותן תקיעת כף לא נפטר משבועה, ומשמע אפילו לא נתחייב רק על ידי תקיעת כף, דסבירא ליה דלא נעשה חשוד בלהבא כמבואר לעיל (סעיף ט"ז), אבל הרמ"א לשיטתו דסבירא ליה שם דנעשה חשוד בשבועה דלהבא ולהכי פסק דלא נתחייב שבועה היכא דלא היה חיוב רק ע"י תקיעת כף ומטעמא שכתבנו מגו דחשיד. אמנם צ"ע דאנן קי"ל מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועה (עי' לקמן סי' צב ס"ג), וא"כ אפילו נתן לו תקיעת כף ליתן לו מתנה כיון דלא קבע זמן אולי משום ספק מלוה ישנה מחזיקו עד שיתברר לו שודאי חייב לו, אבל כשנשבע לפנינו ודאי פריש מספק כיון דלית ליה תקנתא בחזרה, וצ"ע (קצה"ח), אחד תקע כפו לחבירו על דבר מה ותובע אותו שיקיים תקיעת כף שהיא במקום שבועה, והנתבע משיב שלא נתן לו תקיעת כף שהיא שבועה, רק מה שמנהג סוחרים ליתן זה לזה (עי' סי' רא ס"ב), ופה המנהג שזה אינו קונה, מה דינם. עי' (יו"ד סי' רלט ס"ב) והני מילי כשהיא דרך שבועה, אבל כשהיא דרך הסוחרים שתוקעים כפם זה אל זה לקיים המקח אין לו דין שבועה כלל. ולכן כל שלא יאמר בפירוש "אני נותן לך תקיעת כף", לא הוי לשון שבועה, כי לשון תקיעת כף הוי שבועה, אבל הכאה כף אל כף אינה שבועה כלל, א"כ בנידון דידן, כיון שאמר שלא היה בדעתו לשם שבועה ולא הזכיר כלל לשון תקיעת כף, אין כאן שבועה כלל דל"ל שישביע על זה, אלא יזהירו אותו ב"ד על שבועתו כמש"כ כאן ברמ"א, אכן לפי המנהג שנהגו פה הדיינים אף אם יש הכחשה בין התובע והנתבע אם נתן תקיעת כף או לא אפ"ה משביעין הנתבע שישבע שלא נתן תקיעת כף, גם זה ישבע על כך שלא היתה כונתו בתורת תקיעת כף שהיא שבועה (פ"ת).

(ה) אלא יזהירו אותו ב"ד - ואם יש ב' עדים המעידים שנשבע והוא כופר, אין כופין אותו דאדם נאמן על עצמו (רע"א), ואפילו נשבע על דעת חבירו ולהנאתו, נאמן הנשבע לומר לא כך כוונתי, ופטור משבועתו, דלא אמרו כשנשבע על דעת אחרים תו לא יכול לומר על דעת כן נשבעתי מפני שלבם של אחרים קם במקום לבו, היינו רק לענין אותו הדבר שהוציא מפיו ונשבע עליו ותו לא יכול לפרש את דבריו, היינו כל דבר כללי שאמר, אלה שנשבע על דעתם יכולים לפרש הפרט, אבל במה שלא פורש בדבריו אלא נשאר בדעתו הוא נאמן על עצמו (רע"א * אורים גדולים).

(ו) ועיין לעיל סעיף י"ו - ר"ל דלעיל כתב מחלוקת בזה, והיינו דוקא כשנשבע מתחילה כדינו דהיינו לפני ב"ד (סמ"ע).

ועי' רמ"א חו"מ סי' פא סכ"ח: [201]ותקיעת כף(ה) הוי כשבועה. ודוקא כשמודה בדבר או מיקח עדיס, אבל אם כופר(ב), או אמר: על תנאי כך וכך, נאמן:

(א) ותקיעת כף כו' – מקור הדברים איתא דתקיעת כף באמונתו הוי כמו שבועה, ודוקא כשאומר לו "באמונתו כו'", והרמ"א לא הביא תוספת זו, משום דבזמן הזה סתם תקיעת כף הוא כן, וכאילו פירש ואמר שתקע לו כפו באמונתו (סמ"ע)[202], עי' לקמן (סי' קכט ס"ה ד"ה אם הוא במקום[203] וסי' רז סי"ט ד"ה נדר[204])[205] (ש"ך).

---

[201] כ' יוסף נתיב ג.

[202] עי' פ"ת לקמן סי' פז סק"(ד).

[203] [אין ערב או קבלן משתעבדים בתקיעת כף], וז"ל המאיר המשפט: אם הוא במקום שלא נהגו לקנות בכך - עיין לקמן (סי' רא ס"ב) דיש מקומות דנוהגין התגרים לקנות בכך (סמ"ע), אע"ג דשם איירי בתקיעת כף שאין עמו שבועה, לא גרע זה מסיטומתא וצריכין בניו לקיים אף כשמת במקום שנהגו בכך (ש"ך).

[204] ז"ל השו"ע: נדר ושבועה ותקיעת כף מהני אפילו באסמכתא. וז"ל המאיר המשפט: נדר ושבועה ותקיעת כף מהני באסמכתא - מטעם שרובן הם ע"י "אם", "אם יהיה אלקים עמדי" (בראשית כח כ), "אם נתן תתן העם הזה בידי" (במדבר כא ב) (סמ"ע), וי"ח דאין השבועה מקיימת הקנין אלא אף על גב דאין הקנין מועיל חייב להשלים מכח שבועתו (ש"ך וט"ז), וכופין אותו אבל אם נשבע לקיים המקח ובקנס ונותן הקנס א"צ לקיים מכח השבועה, וי"א דחייב, ועוד י"א דלא החמירו בתקיעת כף אלא כשנותן תקיעת כף לאדם לעשות לו דבר לאותו אדם בעצמו (ש"ך).

Commented [O28]: ל בדוק אם זה מועיל, שאם המהר"ם

Commented [YL29]: אם הקצה"ח ברור?

(ב) אבל אם כפר כו' - פירוש, שכופר ואומר ש"מעולם לא תקע לו כפו" או שאומר "על תנאי היתה", נאמן במיגו דאי בעי הוה כופר, עי' רמ"א לקמן (סי' פז סל"ד), ועיין שם מ"ש עוד בדין תקיעת כף ושבועה ובמי שכופר התקיעת כף (סמ"ע), ועיי"ש דברי סק"(ג) (ש"ך), אמנם צריך לישבע שלא נתן תקיעת כף. ואף על גב דלקמן (סי' פז סל"ד) אם אמר ש"נתן לו כפו ליתן מתנה", והוא כופר, פטור מן השבועה, היינו משום דהתם לא נתחייב המתנה אלא בתקיעת כף ואין נותנין שבועה על שבועה, אבל הכא אין החיוב ע"י השבועה דהא מודה שחייב לו כבר איזה חוב, והשבועה לסלק השטאה והשבעה, ומהני כמו "אתם עדי", והוי כתובעו "הודית לי באתם עדי", דאפילו אינו יודע החוב צריך שבועה כמבואר לעיל (סי' עה סי"ז), וכן אם מת זה שהודה בשבועה אם ידוע הדבר לב"ד, היורשין צריכין לשלם דהוי כמו הודה ב"אתם עדי", ואילו בנותן תקיעת כף ליתן מתנה, אין היורשין צריכין לקיים את השבועה. וכן לפי מה שמבואר אצלינו לקמן (סי' פז סק"(ד)) בטעמא דאין נותנין שבועה על שבועה, משום דאמרינן מגו דחשיד אהאי שבועה חשיד נמי אהאי שבועה שנותנין לו הב"ד, נמי לא שייך הכא דהתם נותן תקיעת כף שיתן לו מתנה ואם אינו נותן הרי עבר על שבועתו, אבל הכא אינו נותן תקיעת כף שיפרע אלא נותן תקיעת כף שחייב לו החוב א"כ לא מיפסל בהכי לשבועה וזה ברור. אלא דהסמ"ע והש"ך אומרים לעיין בסימן פ"ז סעיף ל"ד מדין כופר בתקיעת כף, ולדעתי אין לזה ענין כלל והכא צריך לישבע אם כופר בתקיעת כף וכמ"ש (קצה"ח).

ב. עי' שו"ע חו"מ סי' י ס"ג:

[206]כי רבים חללים הפילה (משלי ז כו), זה תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומורה(א). ועצומים כל הרוגיה (שם), זה שהגיע להוראה ואינו מורה(ב), [207]והוא שיהיה הדור צריך לו, אבל ידע שיש שם ראוי להוראה, ומונע עצמו מההוראה, ה"ז משובח(ג). [208]וכל המונע עצמו מן הדין, מונע ממנו איבה וגזל ושבועת שוא(ד):

(א) שלא הגיע להוראה - דרשו הפילה מלשון נפל שלא מלאו ימיו, אף זה שלא מלאו ימיו להוראה רבים הם חלליו (סמ"ע), מי שלא הגיע להוראה בידיעת התורה, עליו נאמר "רבים חללים הפילה", ואין חלוק בין יש גדול ממנו בעיר לאין גדול, דכיון שאינו יודע, איך יורה. ואם הוא הגיע להוראה בידיעת התורה ואין בעיר גדול ממנו ולא שוה לו, עליו נאמר "ועצומים". אבל יש בעיר שוה לו בחכמה והוא לא הגיע למ' שנה וחברו הגיע למ' שנה, יש לו רשות להורות אם ירצה ואין לעכב בידו כלל, ואפילו שיש המחמירים, אין בו איסור אלא דרך ארץ ומדה טובה. ובזמננו הרשות נתונה על כל פנים לכל ת"ח שהגיע להוראה, אפי' שלא הגיע לשנים, כל עוד שלא יהיה בפני רבו מובהק, כיון שהחיבורים הם המורים, וכל זה בתנאי שזה התלמיד בדוק ומנוסה למעיין ומבין בתלמוד ובספרי הפוסקים והמחברים ז"ל[209] (פ"ת * רשד"ם), פחות ממ', אפילו אין רבו בחיים והגיע להוראה, אל יורה אלא כשאין גדול ממנו אלא שוה לו, וי"א דאל יורה אלא כשהוא גדול מן החכמים. אין ממנין אלא גדול שבעיר, ואינו רשאי הוא להסתלק אם אין שם ראוי להוראה. כשיש ראוי להוראה כמו שהוא, יכול להסתלק, כן הקהל יכולים למנות את הראוי אפילו יש גדול ממנו, אלא שהבעלי דינין מצווין ללכת לגדול, שהוא ב"ד יפה. כשיש גדול בעיר, צריך לימלך בגדול ממנו כשהוא מדמה דבר לדבר. אין בני העיר יכולים להכריח על הבעלי דינים שלא ילכו לגדול, משום שהם מצווים ללכת לב"ד יפה. ואין יכולים להסכים שלא יצטרפו לב"ד שלשה שהם בני מ' (פ"ת * מבי"ט[210]), השמיט הרב חילוק השָנִים, שהוא סובר שלא נאמר זה אלא בזמן שהיו לומדים על פי השמועה ואין אדם עומד על דעת רבו

---

[205] צ"ע למה לא ציין לדבריו לקמן (סי' פז סק"(א)), ועי' שם בקצה"ח שכל תקיעת כף היא דווקא לעתיד משום כריתת ברית אבל לא לשעבר, ועוד יש חולקים שתקיעת כף אינו כשבועה, אלא משום "שארית ישראל לא יעשו עוולה".

[206] ע"ז יט ע"ב.

[207] למב"ם סנהדרין פ"כ ה"ח.

[208] לחכות פ"ד מ"ז.

[209] עי' לעיל הערה ?.

[210] עי' לעיל הערה ?.

עד מ' שנה, ואיכא למיחש שמא יטעה. אבל האידנא שכבר יש כמה הלכות פסוקות וכמה ספרים וכמה שאלות לגאונים ז"ל, אם הגיע להוראה, יכול שפיר להורות מתוך הספרים, אפי' בפחות ממ', שהרי יכול לעמוד על מש"כ בספרים. וגדולה מזו, שכל פסק שאדם רואה בפירוש בספר מספרי הגאונים, יכול להורות אפי' בימי רבו, ואפילו תלמיד גמור, רק לא יורה דבר מלבו ולא יסמוך על ראיותיו ולא ידמה מילתא למילתא מדברי עצמו. ואין הדברים אמורים אלא במי שקובע עצמו להוראה, אבל אם שואלין ממנו אקראי בעלמא, מותר להורות, דאין הדברים אמורים אלא בזמן שלא נטלו רשות מרבם או שמת, אבל אם נטלו רשות מרבם יכולים להורות, דעיקר טעמא הוי משום כבוד הרב או משום שמא יטעה בלשונו או שמא יטעה בעיונו ואי לאו דקים ליה ביה דלא טעי, לא הוה יהיב ליה רשותא. ועל זה סמכו בדורות הללו שהבחורים מורים הוראות אף על גב דלא בקיאינן בהו אם הגיעו להוראה או לא, דעל הרשות של הרב אנו סומכין. ולא בעינן הגיע ולכלל הוראה לכלל שנים, אלא כשבא להורות בהיתר ואיסור ופסול וכשר טמא וטהור, שאם יטעה נמצא סומכין עליו. אבל לדון דיני ממונות לא חוששים, דאם טעה בדבר משנה או בדבר הכתוב בפוסקים חוזר, ואם טעה בשיקול הדעת משלם מביתו. ולקבוע ב"ד של שלשה, בעינן שיהיו חכמים אף על פי שלא הגיעו להוראה (פ"ת * רדב"ז), ועי' לעיל (סי' ז סק"?) (פ"ת).

(ב) שהגיע להוראה כו' - דרשו ועצומים מלשון עוצם עיניו, בזה הורג את בני דורו (סמ"ע).

(ג) ה"ז משובח – עי' לעיל (סי' ח ס"ג) וסמ"ע שם סק"? (סמ"ע).

(ד) וכל המונע עצמו מן הדין כו' - כתב "וכל", ר"ל אפילו אם הדור צריך לו, יראה שימנע עצמו מן הדין ויפשר הבע"ד בהדדי אם הוא אפשר לו (סמ"ע).

ג. עי' שו"ע חו"מ סי' קסג ס"ד-ה

(ד) [211]כל הדברים הצריכים לשמירת העיר לוקחים מכל אנשי העיר, ואפילו מהיתומים, חוץ מתלמידי חכמים, שאין ת"ח צריכים שמירה, שתורתן משמרתן. אבל לתיקון הדרכים והרחובות, אפילו מן החכמים. ואם כל העם יוצאים ומתקנים בעצמם, לא יצאו ת"ח עמהם, שאין דרך תלמיד חכם להתזלזל בפני עם הארץ(א) (ועיין ביו"ד סי' רמ"ג סעיף מ'). היו חופרין נהר להביא למדינה מים, גובין אפילו מהיתומים, שזו זכות להם כדי שישקו ממנו שדותיהם וכרמיהם. לפיכך אם אירע שום דבר שלא באו המים, הואיל ולא נהנו מהם היתומים, מחזירים להם כל מה שנלקח מהם, וכן כל ביוצא בזה. הגה: [212]אבל מין היתומים לריכים ליתן לפילו לבנין בית הכנסת, ללמו בני מיעבד מלות ניתהו, כמו שיתבאר לקמן סימן ר"ל סעיף ט"ו:

(א) להזדלזל בפני עם הארץ כו' - אין גובין מהן אפילו לשכור פועלים במקומן, וכ"כ ביו"ד סימן רמ"ג[213] (סמ"ע).

(ה) תלמידי חכמים, פטורים ממסים(ב), כמו שנתבאר בטור יורה דעה סימן רמ"ג. הגה: [214]יש מקומות שנוהגין שחזן בית הכנסת פטור ממסיס(ג), ומנהג הגון הוא וכן ילמוי לנהוג. מיהו מדינת מינו פטור. ולם שכלוהו מתחלה לפטור ממסיס(ד), ולחר כך שכלוהו סתס, ולמי על תנמי לחשון שכלוהו:

(ב) ת"ח פטורים ממסים – לאו דוקא אותם שלומדים יום ולילה ואין להן ענין אחר, עי' יו"ד (סי' רמג ס"א-ב) (ש"ך) כל אותם שתורתם אומנותם בין הנקראים בשם חכמים בין התלמידים שלא הגיעו לדין תלמידי חכמים עדיין, כי גדר אותם שתורתם אומנותם הוא שתורתם היא קבע ומלאכתם עראי לפרנסתם, עסקם ביום ובלילה עסק בתורה ומיעוט היום יוצאים מביתם לפקח על מלאכתם שנעשים ע"י אחרים שתבא לידי גמר ולהביא לביתם מזונותיהם וצרכיהם וחוזרים מיד לאומנות תורתם ואינה מתבטלים בדברי הבאי וגם אינם מבטלים זמן יותר אלא כדי סיפוקם כדי שלא יצטרכו לבריות לא להתעשר

---

[211] ב"ב ח ע"מ, למב"ס שכנים פ"ו ה"ו.

[212] נ"י ב"ב ה ע"ב.

[213] עי' לקמן הערה .

[214] תכומת הלשן שמב, ריב"ש תעה.

פטורים מכל מס, הן כפי הרכוש, והן המוטל על כל א' וא' (ש"ך * מבי"ט), מס הגולגולת שאנו פורעים בזה המלכות, הת"ח פטורים, שאין עבד המלך גובה מכל א' אלא הצבור גובים ופורעים, אמנם במקום שהמלכות גובה כפי מספר בני האדם ישנה מח' אם עמי הארץ חייבים לפרוע בעד הת"ח או לא, ועכ"ז אין לומר שהציבור מוחזקים, ויש לומר קים לי, משום שיש בזה צד איסור ולא רק ממון[215]. ואין צריך שיהיה ת"ח בעל הוראה, אלא כל שקובע עתים לתלמודו ורוב עסקיו בתורה, א' המרבה ואחד הממעיט ובלבד שלא יגע להעשיר, אלא עוסק תמיד בתורה הרי זה פטור, והוא מש"כ תורתו קבע ומלאכתו עראי, וחייבים בני העיר לתת בעבורו המס, אפי' המס הקצוב על ראש האדם, אבל ת"ח שאין עוסקים בתורה תדיר כפי כחם, אלא שיגיעים להעשיר ומבטלים ת"ת לקבץ ממון הרבה, הרי אלו חייבים בכל חיובי הצבור (ש"ך * רשד"ם, ומהריב"ל), וכלול במלאכה שהת"ח יכולים לעשות, מה שעושה כדי להשיא בנותיו לפי כבודו דהאידנא נתרבו הנדוניות (ש"ך * מהריב"ל), כאשר פטרו רבנן העוסקים בתורה ממסים, זה לא על דעת כן שלא יעבדו לפרנסתם ופרנסת אנשי ביתם, אלא אפילו אם הם עובדים לפרנסתם, כל זמן שמקיימים "והגית בו יומם ולילה", כפי כחן וכפי יכלתן, ולא יבטל מד"ת אלא לדבר מצוה, לבקש כדי פרנסתם ופרנסת בני ביתם, אבל מי שאין תורתן אומנותן ולפעמים הם שונים ולפעמים יוצאין, הם חייבים במסים, ואף אם הוא תלמיד ולא רב, עכ"ז הוא פטור מכל מיני מסים וארנוניות, וזה שמצאנו שיש רבנים שנותנים מסים היינו ממידת חסידות (ש"ך * מהרלב"ח). אם יש מס כדי לפרנס את הרב ואם אין לבעל תורה צורך אל הרב שלקחו, כי על בחינת ההנהגה בצרכי הקהל מאחר והבעל תורה הזה תורתו אומנותו כל היום ופטור מלפרוע עמהם ואין לו עסק בצרכיהם, אינו צריך לחכם ההוא לזה. וגם על זה, היא לדרוש להם ולהורותם על האיסור ועל ההיתר מכ"ש דלא ללמוד ולא להסבירו הוא צריך וכיון שא"צ אינו משלם עם הציבור, כל שלרוב הדברים אין לו צורך כלל ואפילו אם יצטרך אותו לדיין, הוא רחוק מאוד שיצטרך אליו אלא רק פעם בב' או ג' שנים, הוא פטור. אמנם במס של סילוק נזק, בזה יש מח' ראשונים, ולא רק ת"ח אלא גם כל אדם אם אין הנאה בדבר שהקהל פורעים פטור מלפרוע עמהם. ואם הקהל נותנים שוחד לשופט להיות להם למגן ולחומה בכל עת שיצטרכו לעזרתו, כל מי שאינו ת"ח חייב לשלם וא"א לו ליפרש מן הקהל, אבל אם אינם נותנים לשופטים כ"א לסייעם בערכאות וראובן א"צ לזה אינו מחוייב ליתן עמהם (ש"ך * אלשיך), [כהערה על האלשיך הובא בש"ך] וי"א שהרבים גובים עבור סיוע בערכאות, ואין בו משום איסור, מאחר והם מוחזקים ולאו דווקא מס על האנשים אלא אפילו מס על הבתים (רע"א * המהרי"ט ובני יעקב).

(ג) שחזן הכנסת פטור כו' - וה"ה שאר המתעסקים בצרכי בית הכנסת, וכולם מדינא חייבים דלא מצינו דפטור אלא ת"ח. יש מנהג דמי שאין לו סכום מסוים של כסף, פטור ממס, ומלמד ומשרת וסופר נהגו שאם אין לו רכוש כזה וכזה אינו נותן כלום, אבל אם יש לו יותר נותן מהכל (סמ"ע).

(ד) ואם שכרוהו מתחילה לפטור כו' - כפול לקמן (סי' שלג ס"ח) ושם מבוארים יותר ע"ש (סמ"ע).

ד. ז"ל הכל בו [שהוא מקור לדברי הש"ך]: נהגו כשאדם מכניס בנו לתלמוד תורה שכותבין לו האותיות על קלף או על לוח ומרחיצין אותו ומלבישין אותו בגדים נקיים ולשין לו חלות בדבש וחלב ומביאין לו פירות ומיני מגדים ומוסרין אותו לתלמיד חכם להוליכו לבית הספר ומכסה אותו תחת כנפיו ומוליך אותו לבית הספר ומאכילין אותו מן החלות בדבש וחלב ומן הפירות ומיני מגדים ומקרים אותו האותיות ואחר כך מחפין אותן בדבש ואומרין לו שילחוך הדבש מעל גבי האותיות ואחר כך מחזירין אותו לאמו, וכשמתחיל ללמוד תורה מתחילין לו תורת כהנים בספר ויקרא ועושין לו סעודה של שמחה לפי שדומה לאביו כאלו מקריבו לפני הר סיני כדכתיב ביום הזה באו מדבר סיני אמרה תורה כל יום ויום יהיו בעיניך דברי תורה כאלו היום נתנו כדכתיב (שמות יט, א) ביום הזה ולא כתוב ביום ההוא, ומה שמאכילין אותו פירות ומיני מגדים זכר למעדנים שנתעדנו ישראל במדבר כגון מן ובאר ושליו, ומה שלשין בו חלות בדבש וחלב זכר לויניקהו דבש מסלע (דברים לב, יג) וכתיב (שיר השירים ד, יא) דבש וחלב תחת לשונך, ומה שמתחילין לו בספר ויקרא שכן אמרו ז"ל מתחילין לתינוקות בספר ויקרא לפי שאמר הקדוש ברוך הוא יבאו טהורים ויתעסקו בטהרות ומעלה אני עליכם כאלו הקרבתם לפני קרבן, ויש שמחזרין

[215] לפי זה אם המדינה גבו מהת"ח, והת"ח בא לציבור שישלמו לו, צריך להיות גם כן שיזכה בדין, שכן לשון הרא"ש היא: עמי הארץ יפרעו בעדם אם גבו מהם, וצ"ע.

לתלמיד חכם להוליכו לבית הספר שכן במתן תורה חזר הקדוש ברוך הוא על משה שהיה אדם גדול וענו מאד ומה שמחפה אותו תחת כנפיו לחנכו בתורה דרך ענוה וצניעות שכן כתוב (שמות כ, יז) ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו וכל כך למה כדי שתתקיים התורה לדורות עולם שמעשיהם של צדיקים קיימים לעולם, ומה שמחפין האותיות בדבש אחר שקרא אותן ומלחכין אותן אליו שיהיו דברי תורה בפיו כדבש למתוק, ויש שמקפידין שאין מניחין ללוש החלות אם לא בתולה כמו שמצינו שהקפיד הקדוש ברוך הוא בפולטת שכבת זרע בנתינת התורה דכתיב (שם יט, טו) שלשת ימים אל תגשו אל אשה, ומה שמפתין אותו בתחילה ואחר כך מכין אותו ברצועה שכן במתן תורה בתחילה כתוב (שם יט, ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים כלומר אין עליכם אלא קבול שכר ולבסוף כתיב (שם כב, יט) זובח לאלהים יחרם, מחלליה מות ימות (שם לא, יד) ושאר עונשין, ומרגילין התינוקות לנענע גופן בעת הלמוד כמו שכתוב במתן תורה וירא העם וינועו וזהו שאמר דוד (תהלים ב, יא) עבדו את ה' ביראה וכן אמר שלמה כמו שכתוב (שיר השירים ה, יג) שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר ואמרו ז"ל אל תקרי שושנים אלא ששונים ואל תקרי מור עובר אלא מר עובר שצריך התלמיד שיהיה עומד באימה וביראה לפני הרב, ומנין שכל המעשים האלו תלוין בנתינה שנאמר (דברים ד, ט) והודעתם לבניך, וכתיב (שם ד, י) יום אשר עמדת מלמד שביום שאדם מכניס בנו לתלמוד תורה הוא לפני ה' כיום שעמדו ישראל בחורב.

וז"ל הרוקח: מנהג אבותינו שמושיבין התינוקות ללמוד בשבועות לפי שניתנה בו תורה רמז שמכסין הנער שלא יראה כלב ביום שמחנכין אותו לאותיות הקדש גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא. כעלות השחר יום עצרת מביאין הנערים על שם בהיות הבקר ויהי קולות וברקים. ומכסים אותו תחת המקטורין מביתם עד בית הכנסת או עד בית הרב על שם ויתיצבו בתחתית ההר. ונותנין אותו בחיקו של הרב המושיבם ללמוד על שם כאשר ישא האומן את היונק ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו. ומביאים הלוח שכתוב עליו אב"גד תשר"ק תורה צוה לנו תורה תהא אומנותי ויקרא אל משה וקורא הרב כל אות ואות מן א"ב והתינוק אחריו וכל תיבה של תשר"ק והתינוק אחריו וכן תורה צוה וכן תורה תהא וכן ויקרא ונותן על הלוח מעט דבש ולוחך הנער הדבש שעל האותיות בלשונו ואחר כך מביאין העוגה שנילושה בדבש וכתוב עליה ה' אלהים נתן לי לשון לימודים לדעת לעות את יעף דבר יעיר בבקר בבקר יעיר לי אזן לשמע כלימודים ה' אלהים פתח לי אזן ואנכי לא מריתי ואחור לא נסוגותי וקורא הרב כל תיבה של אלו פסוקים והנער אחריו ואחר כך מביאין ביצה מבושלת וקלופה הקליפה ממנה וכתוב עליה ויאמר אלי בן אדם בטנך תאכל ומעיך תמלא את המגילה הזאת אשר אני נותן אליך ואוכלה ותהי בפי כדבש למתוק. וקורא הרב כל תיבה והנער אחריו ומאכילין לנער העוגה והביצה כי טוב הוא לפתיחת הלב. ואל ישנה אדם מן המנהג.

ה. עי' חו"מ סי' עג ס"ה:

(ה) [216]ראובן נשבע שלא למכור משלו לפרוע שום חוב, ואחר כך נשבע לפרוע לשמעון לזמן פלוני, וכשהגיע הזמן טוען אין לי מעות, וכבר נשבעתי שלא למכור משלי לפרוע שום חוב, אם חוב שמעון קדם לשבועה שלא למכור משלו, לא חלה השבועה(א), ומכין אותו(ב) עד שתצא נפשו אם אינו רוצה לפרוע[217]. ואם השבועה קדמה(ג) לחוב שמעון, נמצאת השניה שבועת שוא(ד), ומכין עליה מכת מרדות(ה)[218]. ואם מתוך אימת המלקות יתחרט וימצא פתח לשבועה ראשונה, יתירוה לו, וימכור, [219]ויקיים שבועה שניה(ו):

(א) לא חלה השבועה - דה"ל נשבע לבטל המצוה, דמושבע ועומד הוא מהר סיני לפרוע חוב שלו, ואפילו אם הוא נותן הקרקע למלוה, זהו ג"כ נקראת מכירה כשישומם ויתנם לו (סמ"ע), עי' יו"ד (סי' רלו ס"ה) שמי שנשבע ש"לא אוכל מצה" או ש"לא אשב בצל סוכה", שאסור לאכול מצה בליל פסח ולישב בסוכה, אף על פי דחיוב דמצה וסוכה חל עליו קודם לכן, מכל מקום כיון דנשבע ב"כולל" [היינו שהוא נשבע שלא לעשות דבר זה, וכלול בזה גם כן מצוה] חלה השבועה, אפילו שנשבע בזה שיבטל מצות עשה, והמחבר כאן שונה ממצה וסוכה, ששם חיוב המצה והסוכה לא חל עדיין בשעת שבועתו, ואע"פ שהוא מושבע ועומד מהר סיני לאכול מצה ולישב בסוכה בכל שנה ושנה, ונתחייב כבר, מ"מ החיוב לא חל עדיין, ולפ"ז צריך לומר שזמן הפרעון של חוב הגיע קודם השבועה,

---

[216] עו"ת הרמ"ך כלל ח סי' כ.

[217] עי' לקמן סי' צז סט"ו.

[218] עי' יו"ד סי' רלח סט"ז שלא מביא מכת מרדות.

[219] עו"ת הרמב"ם מ"מ סי' תמב.

דאל"כ אע"פ שנתחייב כבר בחוב, מ"מ חיוב הפרעון לא הגיע עדיין, ודמי למצה וסוכה. ואפשר לומר דלא דמי למצה וסוכה, דלא חל עליו חיוב מצה וסוכה כלל באמצע שנה, משא"כ הכא דאע"פ שזמן הפרעון לא הגיע עדיין, מ"מ הוא חייב לו כבר, ונשתעבד משעת ההלואה, והרי אם הוא פרע לו קודם זמנו הוא נפטר מחובו, הלכך חל עליו החיוב מעיקרא ולא חלה השבועה (ש"ך), וי"א שכל שיש אופן שיכול לקיים המצוה ללא לעבור על השבועה לא חשיב נשבע לבטל את המצוה (ש"ך * מהרש"ך), עי' סמ"ע ועיקר דיכול ב"ד לירד לנכסיו ויתנו לזה כדי חובו, ויש כח ביד הב"ד לשלם החוב לזה בעל כרחו (דלא כסמ"ע לקמן סק"(ד)), וכל המוזכר כאן הוא רק ללמד היאך יתנהג בענין השבועות, שהנשבע לא יעבור עבירה, כי אם ימכור הוא או הב"ד שהם כשלוחין בזה, יעבור על השבועה הראשונה, ואם לא ימכור, יעבור על השניה, ופסק הדין מוטב שיהיה בשב ואל תעשה דהיינו שלא למכור, ולכן אם לא יתחרט מאימת המלקות, יעשו הב"ד שלהם ויפרעו לזה בעל כרחו של לוה (ט"ז), עי' ש"ך וי"א שאם כבר נתחייב לשמעון, אז אין חוב שמעון בכלל שבועתו (הגהת הט"ז), עיין ש"ך וי"א, אפילו בדבר שהוא חייב עכשיו אם כלל בשבועה דברים המותרים עם דברים האסורים שבועה חלה אף על האסורין, עי' רמ"א (יו"ד סי' רלט ס"ח), ועיקר כש"ך, אלא כל שנשבע שלא יאכל מצה בלילי פסח אף על גב דכולל מצה עשירה וכיוצא, מכל מקום בשעה שנשבע יצאה תיכף לשוא, דהא נשבע שלא יאכל מצה בלילי פסח ומצת מצוה נמי בכללו ולא שייך בזה כולל משום דמעולם לא היה שבועה על דבר היתר בפני עצמו, אבל נשבע שלא יאכל מצה סתם הרי ודאי שבועתו חלה היום ולא יסור ממנו גם בפסח משום כולל, ומטעם זה כתב הש"ך סק"(ד)HR, דמיד שנשבע לו לפרוע כיון דעל כרחך היינו נמי למכור משלו, אם לא יהיה לו במה לפרוע, א"כ מיד שנשבע הוי שבועת שוא, ודמי ממש לנשבע שלא יאכל ככר זה ואח"כ נשבע שיאכלנה, אבל אם נשבע בפירוש בלילי פסח שלא יאכל מצה עשירה ומצת מצוה, בזה לא שייך שבועת שוא, ומגו דחייל על מצה עשירה דהא נשבע עליו בפני עצמו חייל נמי על מצת מצוה, ונראה דהש"ך לא הסכים לפסק הרמ"א (יו"ד סי' רלט ס"ח)[220] (קצה"ח).

(ב) ומכין אותו כו' - כדין כל פריעת בע"ח שהוא מצוה (ש"ך), עיין לקמן (סי' צז סט"ו) דמכין אותו אפילו בלא שבועה (סמ"ע, ש"ך).

(ג) ואם השבועה קדמה כו' - ואף שנשבע שלא למכור לו משלו לפרוע לשום חוב, מ"מ כיון דעדיין לא היה חייב, חלה השבועה מעיקרא (סמ"ע), שהרי כשנשבע שבועה שניה שיפרע לו עד זמן פלוני, היה בכלל שבועה זו שימכור משלו כדי לפרוע לו, כי בכך מחויב מן הדין, והוא נשבע כבר שלא למכור, ודומה לשבועה שאוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה (יו"ד סי' רלח סט"ז), הראשונה שבועת ביטוי והשניה שבועת שוא ואומרים לו שלא יאכלנה, מוטב שיעבור על שבועת שוא ולא יעבור על שבועת שוא וגם על שבועת ביטוי, כך בנידון זה לא ימכור כדי לקיים שבועתו ראשונה, ונמצאת השניה שבועת שוא כו' (ש"ך), י"א דאם קדמה השבועה לחוב שמעון, כגון שנשבע בסתם שלא ימכור משלו בשביל שום חוב שיתחייב כו', פירושו הוא בין לישראל בין לעכו"ם דהשתא הוי כולל, דאי לישראל דוקא קאמר עדיין הוי נשבע לבטל את המצוה כיון דפריעת בע"ח מצוה, ועכ"ז דווקא כאשר קדמה השבועה לחוב, שאם החוב קדם, אין שבועה אפילו בכולל חל כשזה חב לאחר (קצה"ח), וי"א שלא צריך שיבא זמן פרעון אלא כל שהלואת החוב קדם לשבועה, לא חלה השבועה (רע"א * מהר"י לביא לוי).

(ד) נמצאת השניה שבועת שוא - אף אם ימכור משלו לקיים שבועה השניה, מ"מ לשוא היתה בשעה שנשבע לפרוע, כיון שכבר נשבע שלא למכור, ודינו להלקותו עליה (יו"ד סי' רלח סט"ז), אם לא שיתחרט על שבועה ראשונה וימצא פתח שיתירוהו לו הראשונה ויעקרוה מעיקרא כאילו לא נשבע מעולם, דשוב אין מלקין אותו על השניה, שנתגלה למפרע דלא היתה לשוא, ולכן אם מתוך אימת המלקות יתחרט ויתיר לשבועה הראשונה, אף על גב דנלקה על השניה, משום דבהתרת השניה לא ינצל מהמלקות, ולכן, אם השבועה קדמה לחוב שמעון, אז אין תקנה לשמעון לגבות חובו עד שיתירוהו להלוה שבועה הראשונה, ועצתו הוא שילך המלוה לב"ד ויבקש מהן שילקוהו על שנשבע שבועה שניה לשוא, ומתוך המלקות יתחרט להתיר לו הראשונה (סמ"ע), יש לב"ד רשות לירד

Commented [O30]: ר קצה"ח סק"ג הביא את דברי הש"ך סקי"ד המכונה אצלי כסק"כ, אבל לא הבאתי פרט זו בש"ך האם הוא חסר שם, שעיקר הש"ך הוא להביא ראיות כסמ"ע נגד הב"ח ואע"פ שהסמ"ע חולק על הנקודה הזאת אם כולל בשבועתו שלא למכור מנכסיו, אבל נ"ל שזה כלול בדברי הסמ"ע אבל הש"ך שם כן חולק על הסמ"ע לענין אם ב"ד יכולים למכור נכסיו

[220] ז"ל הרמ"א: אם נשא אשה זקנה ונשבע לה שלא ישא אשה אחרת, אף על פי שלא קיים פריה וריביה, דחלה השבועה, שהרי כלל בזה דברים שהשבועה חלה בהם, על נשים שלא יוכל לקיים מצות פריה וריביה, והוי כנשבע על דעת חבירו.

לנכסיו ולהגבות מהם לבע"ח, ואין צריך שימכור הוא עצמו (ש"ך), עי' לעיל סק"(א) (ט"ז).
(ה) ומכין עליה מכת מרדות - דכיון דהיתה בלא התראה אין לוקין עליה מלקות דאורייתא. ולעיל כתב מכין אותו עד שתצא נפשו, דשם מכין אותו שיקיים מצות פרעון חוב שמוטלת עליו עדיין לקיימה, ודינו בזה להכות אותו כל כך עד שיקיים המצוה, משא"כ כאן שמכין אותו על עבירה שכבר עבר ונשבע שוא (סמ"ע), עי' סמ"ע ועיקר דכל מלקות דהאידנא אינו אלא מכות מרדות, שכן אין סמיכה (ש"ך).
(ו) ויקיים שבועה שניה – עי' מש"כ ביו"ד (סי' רלח סי"ז)[221] (ש"ך).

ו. עי' חו"מ סי' פא סב"ח:

ז"ל: אמר: מנה לפלוני בידי, ולא אמר: אתם עדי, וקפץ ונשבע על הודאתו, ובא הלה ותבעו, והשיב: שלא להשביע את עצמי נתכוונתי והשבועה היתה לשקר, אין שומעין לו וכו'. הגה: ותקיעת כף הוי כשבועה. ודוקא כשמודה בדבר או איכא עדים, אבל אם כופר, או אמר: על תנאי כך וכך, נאמן:

מאיר המשפט: ותקיעת כף כו' – מקור הדברים איתא דתקיעת כף באמונתו הוי כמו שבועה, ודוקא כשאומר לו "באמונתו כו'", והרמ"א לא הביא תוספת זו, משום דבזמן הזה סתם תקיעת כף הוא כן, וכאילו פירש ואמר שתקע לו כפו באמונתו (סמ"ע), עי' לקמן (סי' קכט ס"ה ד"ה אם הוא במקום וסי' רז סי"ט ד"ה נדר) (ש"ך).

אבל אם כפר כו' - פירוש, שכופר ואומר ש"מעולם לא תקע לו כפו" או שאומר "על תנאי היתה", נאמן במיגו דאי בעי הוה כופר, עי' רמ"א לקמן (סי' פז סל"ד), ועיין שם מ"ש עוד בדין תקיעת כף ושבועה ובמי שכופר התקיעת כף (סמ"ע), ועיי"ש דברי (ש"ך), אמנם צריך לישבע שלא נתן תקיעת כף. ואף על גב דלקמן (סי' פז סל"ד) אם אמר ש"נתן לו כפו ליתן מתנה", והוא כופר, פטור מן השבועה, היינו משום דהתם לא נתחייב המתנה אלא בתקיעת כף ואין נותנין שבועה על שבועה, אבל הכא אין החיוב ע"י השבועה דהא מודה שחייב לו כבר איזה חוב, והשבועה לסלק השטאה והשבעה, ומהני כמו "אתם עדי", והוי כתובעו "הודית לי באתם עדי", דאפילו אינו יודע החוב צריך שבועה כמבואר לעיל (סי' עה סי"ז), וכן אם מת זה שהודה בשבועה אם ידוע הדבר לב"ד, היורשין צריכין לשלם דהוי כמו הודה ב"אתם עדי", ואילו בנותן תקיעת כף ליתן מתנה, אין היורשין צריכין לקיים את השבועה. וכן לפי מה שמבואר אצלינו לקמן (סי' פז) בטעמא דאין נותנין שבועה על שבועה, משום דאמרינן מגו דחשיד אהאי שבועה חשיד נמי אהאי שבועה שנותנין לו הב"ד, נמי לא שייך הכא דהתם נותן תקיעת כף שיתן לו מתנה ואם אינו נותן הרי עבר על שבועתו, אבל הכא אינו נותן תקיעת כף שיפרע אלא נותן תקיעת כף שחייב לו החוב א"כ לא מיפסל בהכי לשבועה וזה ברור. אלא דהסמ"ע והש"ך אומרים לעיין בסימן פ"ז סעיף ל"ד מדין כופר בתקיעת כף, ולדעתי אין לזה ענין כלל והכא צריך לישבע אם כופר בתקיעת כף וכמ"ש (קצה"ח).

וסי' קכט ס"ה: כשם שאין הערב משתעבד אלא בקנין, או בשעת מתן מעות או בבית דין, כך הקבלן אינו משתעבד אלא באחד מדרכים הללו וכו'. הגה: ואפילו נתן לו תקיעת כף, אם הוא במקום שלא נהגו לקנות בכך. ומ"מ כופין אותו לקיים שבועתו וכו'.

מאיר המשפט: אם הוא במקום שלא נהגו לקנות בכך - עיין לקמן (סי' רא ס"ב) דיש מקומות דנוהגין התגרים לקנות בכך (סמ"ע), אע"ג דשם איירי בתקיעת כף שאין עמו שבועה, לא גרע זה מסיטומתא וצריכין בניו לקיים אף כשמת במקום שנהגו בכך (ש"ך).

ומכל מקום כופין אותו לקיים שבועתו - ונפקא מינה, אם מת זה שתקע כפו דאין מחייבין את יורשיו משום שבועה, ואפילו בחייו אין ב"ד יורדין לנכסיו אלא משמתין אותו לקיים שבועתו, וגם

---

[221] ז"ל השו"ע: מי שנשבע על דבר, וחזר ונשבע לבטל שבועה הראשונה, ונשאל על שבועה ראשונה, יש להסתפק אי אמרינן שנפטר מידי שבועת שוא ותחזור שבועה שניה משבועת שוא לשבועת ביטוי, כיון שמצאה מקום לחול.

מאיר הדעה: יש להסתפק כו' – או נימא מיד שנשבע השניה עובר משום שבועת שוא ושוב אינו נפטר אח"כ בשאלה על הראשונה ואין בשניה חיוב משום ביטוי (ט"ז), קשה על המחבר דלקמן (סעיף כא) וכן לעיל (סי' רכט סי"ג) פסק שחלה השבועה השניה, וכאן כתב דיש להסתפק בדבר, ואפשר דעת המחבר לחלק דשאני הכא כיון דהשבועה הב' היא נגד השבועה הא' וצ"ע, ועוד קשה דבחו"מ (סי' עג ס"ה) בנשבע שבועה שניה לפרוע לבטל הראשונה אם ימצא פתח לשבועה הראשונה ויתירוה לו ימכור ויקיים שבועה שניה. אלא צ"ל דיקיים שבועה ב' מטעם שמחויב לפרוע, ולא מטעם שבועתו וצריך עיון, ומ"מ לענין דינא נראה דאם התיר הראשונה יש להתיר השבועה שניה גם כן (ש"ך).

מאיר הדעה על יו"ד זלקה ה' (סי' רג – סי' רסט)

אם נשאל על שבועתו והתירוהו, בדיעבד מהני לפי שיטה אחת משא"כ אי משתעבד מדין ערבות עי' לקמן (סי' רז סי"ז?, ורמ"א סי' רט ס"ד) (סמ"ע, ש"ך), י"א דתקיעת כף אין לה התרה אלא על דעת מי שתקע לו כפו (עי' יו"ד סי' רלט ס"ב), ולכן אם על פי הלוה נשבע הערב, אינו יכול לכופו אח"כ לפרוע, אמנם אם הוא בתקיעת כף ה"ל כאילו פרעו בשבילו כדעת הסמ"ע (ט"ז), ואף אם יש לו זמן לקיום שבועתו. מ"מ כופין אותו לקיים שבועתו מיד דשמא ימות (רע"א).

עי' שם סי' רז סי"ט: נדר ושבועה ותקיעת כף מהני אפילו באסמכתא.
מאיר המשפט: נדר ושבועה ותקיעת כף מהני באסמכתא - י"ח דאין השבועה מקיימת הקנין, אלא אף על גב דאין הקנין מועיל חייב להשלים מכח שבועתו (ש"ך וט"ז), וכופין אותו, אבל אם נשבע לקיים המקח ובקנס ונותן הקנס, א"צ לקיים מכח השבועה, וי"א דחייב, ועוד י"א דלא החמירו בתקיעת כף אלא כשנותן תקיעת כף לאדם לעשות לו דבר לאותו אדם בעצמו (ש"ך), דין זה שכתב הסמ"ע דהשבועה מועיל לקנין שיקנה, אינו יכול קים לי כסמ"ע, כיון שהחולקים עליו המה רבים הב"ח וט"ז וש"ך ופשטא דלישנא דהרמ"א. ומ"ש עוד "כשנותן תקיעת כף לאותו אדם עצמו כו"', אינו הכרעה להלכה רק לעשות סניף לשאר צדדים (פ"ת), ואין חילוק בתקיעת כף בין אם נתן תקיעת כף בידו הימנית או השמאלית, עי' יו"ד (סי' רלט ס"ב) (פ"ת).